

Стратегія розвитку Луганської області до 2020 року

Сєвєродонецьк, 2016

ЗМІСТ

1. Вступ	6
2. Опис процесу стратегічного планування	7
3. Аналітична частина стратегії	10
3.1. Історія, географія, топографія, клімат, природні ресурси	10
3.2. Адміністративно-територіальний устрій та інтегрованість області, доступність, транспортні комунікації	13
3.3. Населення та демографія, якість життя	14
3.4. Економіка та підприємництво	15
3.5. Сільське господарство	18
3.6. Стан навколишнього природного середовища	19
3.7. Місце області в національному просторі	21
4. Стратегічні цілі розвитку Луганської області до 2020 року	22
Ціль 1. Відновлення критичної інфраструктури та послуг	23
1.1. Відновлення та розбудова критичної інфраструктури	24
1.1.1. Забезпечення сталого енергопостачання та підвищення енергетичної безпеки	24
1.1.2. Забезпечення сталого, якісного та ефективного водозабезпечення	25
1.1.3. Відновлення транспортно-логістичної інфраструктури та покращення транспортного сполучення	26
1.2. Відновлення систем з надання державних та муніципальних послуг	27
1.2.1. Відновлення та розбудова інфраструктури з надання медичних послуг	27
1.2.2. Відновлення та розбудова інфраструктури з надання соціальних послуг	28
1.2.3. Відновлення і збереження архівного фонду	29
1.2.4. Покращення доступу до якісних медичних, освітніх та соціальних послуг	30
Ціль 2. Підвищення спроможності місцевої влади в умовах децентралізації та інформатизації	32
2.1. Підтримка процесу створення об'єднаних громад	32
2.2. Посилення спроможності місцевих громад в питаннях управління комунальним майном	34
2.2.1. Посилення спроможності місцевих громад в питаннях управління водопровідно-каналізаційним господарством	34
2.2.2. Посилення спроможності місцевих громад в питаннях управління системою теплопостачання	36
2.3. Посилення спроможності громад в питаннях енергозбереження та	37

енергоефективності	
2.4. Посилення спроможності громад в сфері надання послуг населенню	38
2.4.1. Посилення спроможності в сфері надання соціальних послуг	38
2.4.2. Посилення спроможності з питань підвищення якості освіти	40
2.4.3. Посилення спроможності з питань правової допомоги та громадської безпеки	41
Ціль 3. Економічне відновлення та сталий розвиток	43
3.1. Економічне відновлення та перехід до сталого зростання	43
3.1.1. Підвищення ефективності діяльності регіональних підприємств	44
3.1.2. Створення засад для інноваційного розвитку регіону	45
3.1.3. Підвищення продуктивності та ефективності сільського господарства	46
3.1.4. Підтримка самозайнятості населення та розвиток малого бізнесу	49
3.2. Створення екологічно безпечного середовища	49
3.2.1. Розробка та впровадження ефективної системи поводження з відходами	50
3.2.2. Охорона річок, зменшення забруднень поверхневих джерел води	52
3.2.3. Протиерозійний захист ґрунтів та відновлення деградованих земель	53
3.2.4. Розвиток природо-заповідного фонду та лісового господарства	54
3.2.5. Відновлення системи екологічного моніторингу	56
Ціль 4. Підвищення безпеки життя та побудова миру	55
4.1. Створення безпечних умов для проживання та пересування територією	57
4.2. Розвиток регіональних ЗМІ та забезпечення інформаційної безпеки	59
4.3. Забезпечення верховенства права та захисту прав людини	59
4.4. Забезпечення суспільного діалогу та підвищення соціальної згуртованості	60
4.5. Посилення спроможності громад до інтеграції ВПО	61
4.6. Збереження та поширення історичного та культурного надбання Луганщини	62
5. Етапи, механізми, інституційне та фінансове забезпечення реалізації Стратегії	64
6. Моніторинг та оцінка реалізації регіональної Стратегії	67

Перелік скорочень

SWOT–аналіз – аналіз сильних, слабких сторін, а також сприятливих можливостей і загроз.

АП – адміністративні послуги.

АПК – агропромисловий комплекс.

АРР – агенція регіонального розвитку.

АТО – адміністративно-територіальна одиниця.

БД – база даних.

ВВП – валовий внутрішній продукт.

ВДВ – валова додана вартість.

ВНЗ – вищі навчальні заклади.

ВРП – валовий регіональний продукт.

ДП – державне підприємство

ДСЗН – департамент соціального захисту населення

ДСРР – Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року.

ДОЗ – департамент охорони здоров'я

ЄС – Європейський Союз.

ЖКГ – житлово-комунальне господарство.

ЗМІ – засоби масової інформації.

ЗНО – зовнішнє незалежне оцінювання.

ЗУ – Закон України.

КМУ – Кабінет Міністрів України.

КП – комунальне підприємство.

КСП – колективне сільськогосподарське підприємство.

МСБ – малий та середній бізнес.

МТД – міжнародна технічна допомога.

НДЕ – нетрадиційні джерела енергії.

НКРЕКП – національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг

НПО – неприбуткова організація (термін узагальнює всі види існуючих в рамках українського законодавства неприбуткових організацій, таких як: ОСН (органи самоорганізації населення), ГО (громадські організації), БО (благодійні організації), ОСББ (організації співвласників багатоповерхових будинків), кооперативи тощо).

НУО – неурядова організація.

ОДА – обласна державна адміністрація.

ОКП – обласне комунальне підприємство.

ОМС – органи місцевого самоврядування.

ОСН – органи самоорганізації населення.

ПРООН – Програма Розвитку Організації Об’єднаних Націй.

ПТНЗ – професійно-технічні навчальні заклади.

РГ – робоча група.

РДА – районна державна адміністрація.

СОК – сільськогосподарський обслуговуючий кооператив.

СФГ – сільськогосподарське фермерське господарство.

ССД – служба у справах дітей

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю.

ТПВ – тверді побутові відходи.

ФАП- фельдшерсько-акушерський пункт.

ЦНАП – центр надання адміністративних послуг.

ВСТУП

Протягом останніх двох років наша область зазнала суттєвих змін в усіх сферах суспільного життя. Збройний конфлікт торкнувся кожного з нас. Значно погіршився рівень життя, серйозні втрати були нанесені економіці, соціальній сфері. Порушено систему управління регіоном - ми були змушені проводити евакуацію державних органів влади, медичних, освітніх та соціальних установ, організувати їх роботу на нових місцях.

Суттєву допомогу в цьому нам надали центральні органи державної влади та міжнародне співтовариство. Наразі систему управління відновлено і ми маємо рухатися далі. Перед нами нові завдання – відновлення Луганщини, відбудова її виробничої та соціальної інфраструктури, інтеграція області до єдиного загальноукраїнського економічного, інформаційного, політичного та культурного простору.

Оновлена Стратегія розвитку Луганської області на період до 2020 року (далі - Стратегія) розроблена на підставі Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08 вересня 2005 року № 2850-IV відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 385 та досвіду реалізації базової Стратегії економічного і соціального розвитку Луганської області на період до 2020 року.

Системні завдання потребують системних рішень. Стратегія регіонального розвитку є саме тим документом, вона дозволить чіткіше вибудувати систему взаємовідносин між різними рівнями влади, скоординувати зусилля всіх зацікавлених сторін для отримання системних змін у всіх сферах суспільного життя.

З новою державною політикою щодо децентралізації для територіальних громад відкриваються нові можливості по залученню додаткового фінансування та реалізацію регіональних проектів розвитку. Ці проекти мають стати своєрідними «точками зростання», однак наскільки ми ефективно зможемо їх використовувати задля покращення добробуту наших громадян – залежатиме лише від нас з Вами.

Стратегія – це документ, у якому систематизовано заходи та інструменти, спрямовані на розкриття економічного потенціалу області, збільшення продуктивності її економіки, прибутковості місцевого бізнесу та рівня доходів населення. Таким чином, це Стратегія збалансованого розвитку, яка враховує інтереси населення, бізнесу і влади (регіональної/місцевої), від успішної її реалізації залежать перспективи створення нових робочих місць, рівень та динаміка заробітної плати, доходи місцевих бюджетів, а в кінцевому підсумку – соціально-економічна стабільність в регіоні.

2. ОПИС ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

Стратегія розвитку Луганської області до 2020 року – це комплексний документ, який окреслює пріоритети та напрямки розвитку області в сфері економічної, соціальної та екологічної політики до 2020 року, а також способи та механізми для їх втілення.

Процес розробки Стратегії розвитку оснований на партнерсько-експертній моделі підготовки документів стратегічного характеру з урахуванням трьох базових принципів стратегічного планування:

1. Принцип «партнерства»: до процесу були залучені всі суб'єкти регіональної політики: представники регіональних та місцевих органів влади, наукових установ, асоціацій підприємців та громадських організацій;

2. Принцип «реалістичності»: цілі розвитку регіону були визначені з урахуванням повноважень регіональних та місцевих органів влади, а також існуючих ресурсів та можливостях для розвитку.

3. Принцип «прозорості процесу»: весь процес оновлення стратегічного плану освітлювався в регіональних ЗМІ, а матеріали робочих зустрічей – на інформаційному ресурсі <http://strategy2020.lg.ua/>

Розробка Стратегії підготовлена з урахуванням положень наступних документів:

- Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 року № 385,

- Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932,

Під час розробки Стратегії були використані наступні звіти та аналітичні матеріали:

- «Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів у 2015 році», проведений Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлового комунального господарства України відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 856 «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики»;

- Зведений звіт «Оцінка відновлення та розбудови миру на Сході України», який є спільним доробком Європейського Союзу, Організації Об'єднаних Націй та Світового банку;

- Матеріали до «Регіональної цільової програми з підтримки та адаптації внутрішньо-переміщених осіб в Луганській області на 2016-2017 роки», які були підготовлені за підтримки проекту ПРООН «Швидке реагування на соціальні та економічні проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні», що фінансується урядом Японії;
- Матеріали до «Регіональної програми з відновлення та удосконалення надання соціальних послуг населенню Луганської області на 2016-2017 роки», які були підготовлені за підтримки проекту ПРООН «Відновлення соціальних послуг та налагодження миру в Донецькій і Луганській областях», що фінансується урядом Японії;
- Матеріали до «Програми з підвищення спроможності місцевих громад Луганщини в сфері дотримання санітарно-гігієнічних умов проживання», які були розроблені в рамках реалізації Проекту «Поліпшення доступу до водопостачання, санітарії та гігієни на територіях Луганської області, постраждалих від конфліктів» за підтримки Дитячого фонду ООН в Україні (UNICEF) спільно з ГО «Агентство стійкого розвитку Луганського регіону»;

В якості аналітичних матеріалів, окрім цільових регіональних програм, що були підготовлені впродовж 2015-2016 років¹ відповідними управліннями та департаментами Луганської ОДА, також були використані звіти виїзних засідань наступних міжнародних проектів:

- Програма «Інструмент сприяння стабільності і миру» (FPI) Представництва Європейського Союзу в Україні, матеріали зустрічей з керівництвом ЛОВЦА та представниками АПК від 13-14 квітня 2016;
- Проект ПРООН «Відновлення врядування та примирення в охоплених конфліктом громадах України», матеріали зустрічі з журналістами від 20 квітня 2016 р;
- Проект ПРООН «Верховенство закону та правосуддя для громад у потерпілих від конфлікту районах України», матеріали зустрічей з представниками прокуратури та поліції, а також об'єднаними територіальними громадами від 3 та 4 серпня 2016 р.

Актуалізація Стратегії розвитку Луганського регіону до 2020 року здійснювалась у відповідності до наступних етапів:

1. Організаційний етап

Для роботи по актуалізації Стратегії розвитку Луганської області, відповідно до розпорядження голови Луганської обласної державної адміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 07

¹ З регіональними програмами можна ознайомитись на сайті <http://strategy2020.lg.ua/> в розділі «Обласні програми та проекти розвитку»

липня 2016 року № 395, було створено робочі групи Комітету з актуалізації Стратегії за п'ятьма напрямками: «Економіка і екологія», «Інфраструктура і система життєзабезпечення», «Децентралізація та демократичне врядування», «Соціальна сфера і культура» та «Громадська безпека і відбудова миру».

Організаційний та методологічний супровід був здійснений з боку проекту ПРООН «Економічне і соціальне відновлення Донбасу», що фінансується урядом Японії, із залученням експертів громадської організації «Агентство стійкого розвитку Луганського регіону».

2. Соціально-економічний аналіз розвитку регіону

Соціально-економічний аналіз розвитку регіону був здійснений на основі наявних статистичних даних, матеріалів структурних підрозділів Луганської ОДА, а також аналітичних матеріалів та звітів, які були напрацьовані в рамках реалізації проектів міжнародної технічної допомоги в Луганській області.

Кожна з робочих груп, на своїх засіданнях, після визначення найбільш актуальних проблем за своїми напрямками, обговорювала можливі шляхи їх вирішення, з урахуванням повноважень регіональних та місцевих органів влади та в контексті змін національного законодавства. Результати обговорень були оформлені у вигляді матриці SWOT-аналізу.

3. Актуалізація цілей розвитку регіону

На цьому етапі членами Комітету з актуалізації Стратегії було сформульоване стратегічне бачення розвитку Луганської області, а також визначені стратегічні та операційні цілі розвитку регіону з урахуванням наслідків проведення антитерористичної операції на території області, структурних змін в економіці регіону та в контексті впровадження національних реформ. Обговорення цілей розвитку регіону відбувалось в містах та районах області під час виїзних засідань Комітету з актуалізації Стратегії в період 11 по 17 серпня 2016.

Проблемні питання щодо розвитку окремих галузей економіки (в т.ч. вугільної галузі) та діяльності державних підприємств будуть вирішуватись шляхом створення спільних робочих груп з центральними органами виконавчої влади.

4. Публічне обговорення та затвердження

Для отримання пропозицій та зауважень від всіх зацікавлених сторін, процес стратегічного планування та проект актуалізованої Стратегії розвитку Луганської області до 2020 року, оперативно висвітлюється на інформаційному ресурсі <http://strategy2020.lg.ua/>

3. АНАЛІТИЧНА ЧАСТИНА СТРАТЕГІЇ

3.1. Історія, географія, топографія, клімат, природні ресурси

Історія. У 1795 році в Донецькому повіті при річці Лугані був заснований для забезпечення гарматами Чорноморського флоту ливарний завод, який зіграв провідну роль у формуванні промисловості Донбасу. Для забезпечення ливарного виробництва необхідно було налагодити видобуток вугілля. До цього потреба в кадрах задовольнялася за рахунок зовнішньої імміграції. Те ж саме відбувалось у ХХ столітті. Періоди різкого зростання чисельності населення Луганщини припали на 30-40-і й 60-70-і роки, коли в області інтенсивно розвивалося промислове виробництво.

Ще до кінця ХІХ століття Луганськ перетворився на крупний промисловий центр. У 1898 році в місті працювали 58 промислових підприємств, а чисельність населення перевищила 30 тисяч. У 1912 році кількість підприємств зросла до 70, а число жителів сягнуло 60 тисяч.

3 червня 1938 року було створено Луганську область, до складу якої увійшли 4 міста, 28 районів з населенням більше 1,8 млн осіб.

Малюнок 1. Розташування, флаг та герб Луганської області

Географічне розташування. Луганська область розташована на сході України у басейні середньої течії річки Сіверський Донець. Максимальна відстань з півночі на південь складає 275 км, із заходу на схід – 170 км, площа – 26,7 тис. кв. км. (4,4% території України). На півдні межує з Білгородською та Воронежською областями, сході та півдні – Ростовською областю Російської Федерації, південно-заході – Донецькою, північно-заході – Харківською областями України. Територія Луганської області представляє смугасту рівнину

із середніми відмітками 150-200 м заввишки. Низини розташовуються в основному у долині річки Сіверський Донець.

Ландшафтні особливості рельєфу, характеристика ґрунтів та гідрологія. Ландшафтний покрив Луганської області складають чорноземи, що сформувалися в результаті дернового процесу ґрунтоутворення, який розвивається під лугово-степовою рослинністю. Щорічне формування надземної та підземної маси рослинного походження та її розкладання в умовах недостатньої вологи обумовлюють значну кількість гумусу, глибина якого варіюється від 50 до 130 см.

Для Луганської області характерні два типи ландшафтів – степовий та лісовий. Ліса займають 8,6% території області та розповсюджені вкрай нерівномірно. Основні масиви лісу знаходяться у басейнах річок Сіверський Донець та Айдар (Кремінський та Станично-Луганський райони). Більш ніж 250 тис. га складають штучні ліси, представлені полезахисними полосами, захисні ліси та зелені смуги навколо крупних міст. Найбільшу площу займають степи, понад 87% території області.

Природно-ресурсний потенціал.

Земельні ресурси Луганської області складають 2668,3 тис. га, у тому числі сільськогосподарські угіддя – 1908,7 тис. га. За якісною характеристикою орні ґрунти Луганської області діляться на чотири категорії: гарні родючі ґрунти – 37%; ґрунти середньої родючості – 47%; ґрунти слабкої родючості – 13%; низькородючі або неродючі ґрунти – 3%. Останніми роками в процесі безсистемного використання земель та відсутності ефективних заходів щодо їх відновлення земельні угіддя стають низькопродуктивними та з невисокою якістю рослин (як харчової так і кормової спрямованості).

Малюнок 2. Ґрунти Луганської області

Область багата різноманітними корисними копалинами.

Луганська область представлена широким комплексом різноманітних видів мінеральної сировини.

На підконтрольній території розвідані 78 родовищ з запасами:

- камінь будівельний – 9061,2 тис. м³;
- сировина цегельно-черепична – 27004, 2 тис. м³;
- пісок будівельний – 107133,5 тис. м³;
- сировина керамзитова - 16829,9 тис. м³;
- крейда – 15005,0 тис. тонн;
- глина – 9706,4 тис. тонн;
- вохра – 261,7 тис. тонн.

В області розвідані та експлуатуються 10 родовищ природного газу, запаси якого складають - 9076 млн м³, конденсату - 151 млн м³.

Біологічні і природні ресурси зосереджені в степових, лугових і лісових біоценозах, а також водних екосистемах. В області знаходиться близько 42 тис. га хвойних лісів, 49 тис. га твердолистяні і 9 тис. га м'яколистяні. Їх розповсюдження пов'язано переважно з долинами річок і балок. Крім того, в області створені лісосмуги. Біоценози, що частково збереглися, багаті лікарськими рослинами. Вельми перспективними є біоценози, які створюються людиною в замкнутих водоймищах і використовуються при відтворенні риби. Природні ресурси в умовах регіону дуже різноманітні. Так, наземні і підземні пустки, що виникають при розробці корисних копалин, можуть використовуватися для складування і поховання різних матеріалів.

Водні ресурси області – це річки, озера, пруди та водосховища. Головною водною артерією є річка Сіверський Донець, який перетинає область з північного заходу на південний схід. Загальна протяжність річки – 1053 км, в межах області розташована її середня частина – 265 км, площа водозабору якої складає 24640 км². Басейн річки Сіверський Донець розділений на правобережну та лівобережну частини. Загалом територією області протікає біля 122 річок загальною протяжністю 4556 км, у тому числі 6 річок - більше 100 км. Середня густина річної сітки складає 0,22 км/км², але розташована вона нерівномірно: середня густина лівобережних приток – 0,9-0,19 км/км² (р. Красна, Жеребець, Айдар, Євсуг, Деркул, Борова), а правобережних – 0,18-0,36 км/км² (Лугань, Луганчик, Ольховка, Біла, Велика Кам'янка тощо). Озер в області небагато, за своїм походженням вони, як правило, складають залишки старих русел річок. В області створено штучних ставків та водосховищ загальним об'ємом 278 млн м³ із сумарною площею дзеркала 8234 га. Підземні води мають велике значення. Вони служать джерелом для багатьох річок та озер, використовуються у господарчій діяльності та для забезпечення потреб населення. Одним з основних природних багатств області є запаси столових та бальнеологічних мінеральних вод.

Кліматичні умови. Клімат Луганської області формується під впливом порівняно великої кількості сонячної радіації, домінування континентального повітря помірних широт та відстані від океанів та морів. Клімат характеризується доволі жарким літом із засухою та помірно холодною зимою із нестійкими сніжними покривами. Середня температура липня місяця – (+21С), середня температура січня – (-7С) Річна кількість опадів складала 400-500 мм. Загальна площа території області, яка вкрита лісом, становить 339,6 тис. га.

3.2. Адміністративно-територіальний устрій та інтегрованість області, доступність, транспортні комунікації

Адміністративний устрій Луганської області: 18 адміністративних районів, 37 міст, у тому числі 14 міст обласного підпорядкування, 315 селищ у т.ч. міського типу, 782 села.

За територіальним поділом область займає 4,4 % території країни та ділить разом з Вінницькою та Донецькою областями 10 місце, за чисельністю наявного населення – 7 місце (5,0 %).

З 2014 року значна кількість населених пунктів області не підконтрольна українській владі. Вони визначені Законом України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей», постановами Верховної Ради України від 17.03.2015 № 252-VIII «Про визначення окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей, в яких запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування» та від 17.03.2015 № 254-VIII «Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями».

3.3. Населення та демографія, якість життя

Чисельність населення на 01 січня 2016 р. становить 2205,4 тис. осіб (5,2 % від населення України), у тому числі міське населення – 1916,2 тис. осіб (86,9 %), сільське – 289,2 тис. осіб (13,1 %).

Щільність населення – 82,6 чоловіка на 1 кв. кілометр.

Упродовж 2015 року чисельність населення області зменшилася на 14,6 тис. осіб (2014 рік – 2220,0 тис. осіб). Порівняно з 2014 роком показник народжуваності зменшився на 46,7 %, рівень смертності – на 63,6 %.

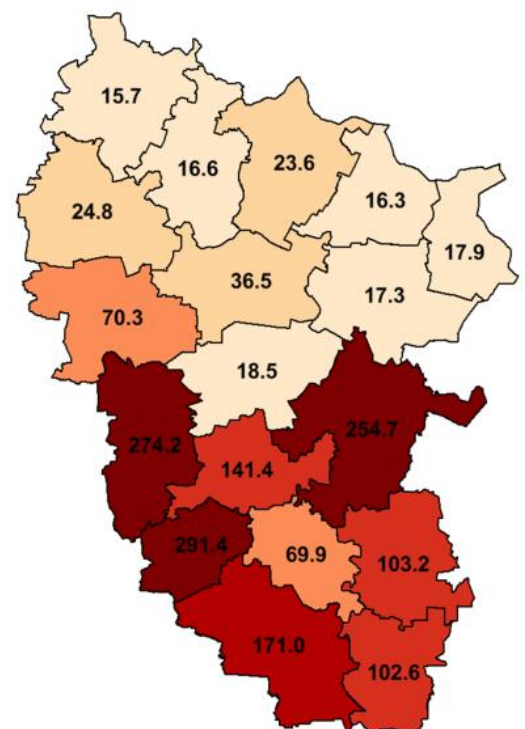
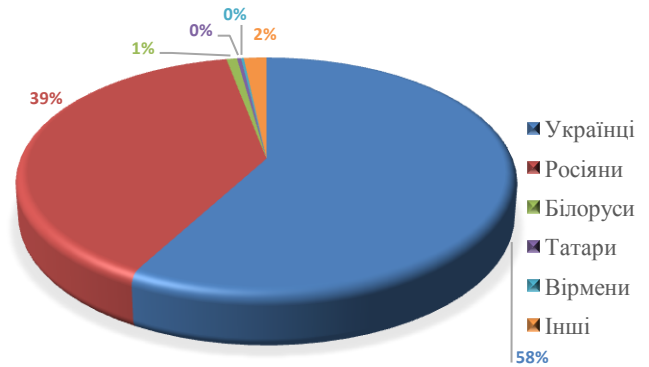
Природне скорочення населення становило 9,1 тис. осіб, що на 19,5 % менше, ніж у 2014 році. У зв'язку з проведенням антитерористичної операції, продовжується міграційний вплив працездатного населення в інші регіони України та вимушений переїзд населення на території, які підконтрольні українській владі. Міграційний рух у порівнянні з 2014 роком зменшився на 30,9 % та склав 5,6 тис. осіб.

В Луганській області 248,5 тис. осіб отримали статус переселенця та зареєстровані на територіях, які підконтрольні українській владі.

Луганська область – одна з самих поліетнічних областей України, де проживають представники понад 100 національностей, зокрема українців – 58 %, росіян – 39 %.

Ринок праці Луганської області перебуває під впливом соціально економічної ситуації в країні. Військові дії та фінансова криза, безперечно, впливають на зменшення в Україні рівня зайнятості та зростання рівня безробіття (визначених за методологією Міжнародної організації праці). Так, у середньому за 2015 рік рівень зайнятості населення по Луганській області склав 54,6 % (чисельність зайнятого населення по Луганській області протягом січня-грудня 2015 року становила 306,3 тис. осіб.), рівень безробіття – 15,6 %.

Ситуація на ринку праці Луганщини характеризується постійним попитом на робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за

роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (27,9 %), кваліфікованих робітників з інструментом (13,6 %), працівників сфери торгівлі та послуг (9,8 %) та професіоналів (10,2 %).

Середньомісячна заробітна плата штатних працівників, без урахування частини зони проведення антитерористичної операції, за січень-грудень 2015 року становила 3427 грн, що у 2,5 рази вище рівня мінімальної заробітної плати (з 01.10.2015 – 1378 грн). У порівнянні з січнем-груднем 2014 року розмір заробітної плати збільшився на 1,5 %. Індекс реальної заробітної плати у січні-грудні 2015 року у порівнянні до відповідного періоду попереднього року становив 71,7 %.

3.4. Економіка та підприємництво

Луганська область до початку проведення антитерористичної операції мала значний економічний потенціал і входила до п'ятірки найбільш потужних промислово-економічних регіонів України.

На 01.01.2016 року на території, яка підконтрольна українській владі, здійснює виробничу діяльність 489 промислових підприємств (48,0 % від загальної кількості промислових підприємств до початку проведення антитерористичної операції), з них 9 – великих, 99 – середніх та 381 малих.

Індекс промислової продукції у січні-грудні 2014 року порівняно із таким самим періодом 2013 року становив 58,0 %. Індекс промислової продукції у січні-грудні 2015 року порівняно з січнем-груднем 2014 року становив 34,0 %.

Обсяг реалізованої промислової продукції за січень-грудень 2014 року становив 45,4 млрд грн, що на 22,3 млрд грн менше аналогічного періоду минулого року (67,7 млрд грн). Від загальнодержавного обсягу реалізованої продукції цей показник складає 3,8 % та посідає 8 місце серед регіонів України (у 2013 році – 5 місце). Обсяг реалізованої промислової продукції за січень-грудень 2015 року становив 24,8 млрд грн, що складає 1,7 % від загальнодержавного.

Переробна промисловість

До підприємств основного кола статистичної звітності з виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення відносяться ПрАТ «ЛИНІК» та ПАТ «АМК».

В 2015-2016 році ПрАТ «ЛИНІК» промислова продукція не вироблялася - ведуться роботи щодо відновлення виробництва поліпропілену (ремонт технічного обладнання, апаратів, трубопроводів, тощо). У 2015 році ПАТ «АМК» основне підприємство галузі виробило лише 623,5 тис тонн прокату (26,9 % до минулого року), у натуральному виразі обсяг коксу склав 1058,5 тис. тонн (55,1 % до 2014 року). Товарної продукції було вироблено на суму 3384,5 млн грн.

Реалізація продукції у 2015 році склала 4798,4 млн грн. Частка в структурі реалізації промислової продукції області – 19,3 %.

Фактично усе металургійне виробництво на цей час знаходиться на непідконтрольній українській владі території, галузь представлено незначною кількістю металообробних підприємств, питома вага яких не перевищує 0,8 %.

Практично все виробництво хімічних речовин і хімічної продукції зосереджено на підконтрольній українській владі території. Основними підприємствами галузі є: ПрАТ «Севєродонецьке об'єднання «Азот», ТОВ СП «Укрзовніштрейдінвест», ТОВ «Рубіжанський трубний завод», ДП «Хімічний завод «Південний», РКХЗ «Зоря», ТОВ НВП «Зоря».

Реалізація продукції у 2015 році склала 2,0 млрд грн. Частка в структурі реалізації промислової продукції області – 8,2 %.

Провідні підприємства галузі машинобудування – ПАТ «Стахановський вагонобудівний завод», ПАТ «Луганськтепловоз», ПрАТ «НВЦ «Трансмаш», та ряд інших, на цей час залишилися на непідконтрольній українській владі території, що унеможлиблює своєчасність отримання звітності.

Частка в структурі реалізації промислової продукції області – 5,3 %.

На підконтрольній території в галузі текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів працюють лише ТОВ ВТФ «Шарм» м. Лисичанськ, ФОП Смалій (ТОВ «Смалій») м. Рубіжне, ФОП Місюренко (ТОВ «Рубіжанська панчішна мануфактура») та інші малі підприємства.

Реалізація продукції у 2015 році склала 76,2 млн грн. Частка в структурі реалізації промислової продукції області – 0,3 %.

Основне підприємство галузі виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність, яке виробляє 90,0 % обсягів товарної продукції – ПАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат».

Реалізація продукції у 2015 році склала 2,4 млн грн. Частка в структурі реалізації промислового виробництва – 9,5 %.

Добувна промисловість

На території підконтрольній українській владі працюють лише 4 шахти ПАТ «Лисичанськвугілля» та 4 із 7 шахт ДП «Первомайськвугілля» які добувають вугілля марок «Г», «Д» та «ДГ».

Головними проблемами підприємств вугільної промисловості є:

- відсутність дотацій на технологічне оновлення та розвиток, проведення підготовчих робіт по розробці нових видобувних ділянок;
- можливість підтоплення діючих шахт «Золоте», «Карбоніт», «Гірська» внаслідок перетоку шахтних вод з шахти «Первомайська», яка залишилася на тимчасово окупованій території.

У січні-грудні 2015 видобуто 911,6 тис. тонн вугілля, що становить 63,5 % від планового завдання, та на 6,9 тис. тонн менше аналогічного періоду 2014 року:

- ПАТ «Лисичанськвугілля» – 545,8 тис. тонн (75,8 % від планового завдання, на 99,2 тис. тонн менше ніж у 2014 році);
- ДП «Первомайськвугілля» – 365,8 тис. тонн (51,2 % від планового завдання, на 92,3 тис. тонн більше ніж у 2014 році).

За січень-грудень 2015 року вугледобувними підприємствами реалізовано вугільної продукції на суму 572,3 млн грн, що на 338,7 млн грн більше ніж у 2014 році. Частка в структурі реалізації промислової продукції області – 21,8 %.

Електроенергетика

Електроенергетичну галузь економіки області представляють:

- енергогенеруючі підприємства: ВП «Луганська ТЕС» ТОВ «ДТЕК Східенерго», ДП «Севєродонецька ТЕЦ», блок-станції підприємств (ПАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат», ПАТ «Алчевський коксохімзавод», ТОВ «Науково-виробниче підприємство «Зоря», які виробляють електроенергію для власних потреб);

- енерготранспортуюче підприємство: Бахмутські магістральні електричні мережі;

- енергопостачальні підприємства: ТОВ «Луганське енергетичне об'єднання» та Луганська філія ДП «Регіональні електричні мережі».

Свою діяльність підприємства галузі здійснюють у рамках оптового ринку електроенергії України.

Через знаходження Луганської ТЕС в зоні бойових дій пошкоджено значну кількість ліній електромереж (на балансі підприємства 20 повітряних ліній, з них 8 – 110 кВ та 12 – 220 кВ. В робочому стані залишилися лише 10 ліній – 5 ліній 220 кВ та 5 ліній 110 кВ й обладнання (на станції з 6 енергоблоків 4 знаходяться в роботі з видачею навантаження 480 МВт/добу).

За січень-грудень 2015 року всіма генеруючими потужностями області вироблено 2829,7 млн кВт год. електроенергії, що складає 48,7 % до аналогічного періоду 2014 року (5810,8 млн кВт год.).

Газова промисловість

ПАТ «Луганськгаз» є суб'єктом природної монополії на ринку розподілу природного, нафтового і газу (метану) вугільних родовищ.

Протягом січня-грудня 2015 року видобуто на газоконденсатних родовищах області 272,2 млн м³ природного газу, що на 54,0 % менше, ніж у відповідному періоді 2014 року, за рахунок закритих родовищ, які територіально залишилися на непідконтрольній українській владі території.

Відповідно до інформації ПАТ «Луганськгаз», господарським комплексом області за січень-грудень 2015 року спожито 515,9 млн м³

природного газу. Різниця між споживанням та власним видобутком – 243,7 млн м³, або 47,2 %.

Мале та середнє підприємництво

Малими та середніми підприємствами у 2015 році реалізовано продукції (товарів, послуг) без ПДВ на суму 17708,2 млн грн, що складає 54,8 % від загального обсягу реалізованої продукції області. В порівнянні з 2014 роком (19177 млн грн.) цей показник зменшився на 7,7 %.

Середніми підприємствами реалізовано продукції (товарів, послуг) на суму 11064,4 млн грн, що майже на 16,0 % менше від показника попереднього року (13162,1 млн грн).

Малі підприємства в порівнянні з 2014 роком (6014,9 млн грн) збільшили обсяг реалізації на 10,5 %, який склав 6643,8 млн грн.

Фінансові показники підприємств

Фінансовий результат підприємств від звичайної діяльності до оподаткування у 2015 році склав 51543,1 млн грн збитку, що на 4947,4 млн грн більше показника аналогічного періоду попереднього року (у 2014 році – 46595,7 млн грн збитку).

Прибутковими підприємствами, частка яких у загальній кількості становила 76,1 % (2014 рік – 68,1 %), за 2015 рік отримано 3038,0 млн грн прибутку, що на 1157,7 млн грн більше показника 2014 року (1880,3 млн грн).

Збиткових підприємств у загальній кількості працювало 23,9 % (2014 рік – 31,9 %), ними отримано 54581,1 млн грн збитків, що на 6105,1 млн грн більше показника 2014 року (48476,0 млн грн збитку).

Найбільші збитки залишаються у таких галузях, як хімічна та нафтохімічна, вугільна промисловість, металургія, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції, житлово-комунальне господарство.

3.5. Сільське господарство

Проведення антитерористичної операції на території Луганської області вплинуло також і на показники сільськогосподарської галузі.

В області сконцентровано 1908,7 тис. га земель сільськогосподарського призначення, або 4,6 % до загальної площі сільськогосподарських угідь України, у т.ч. ріллі – 1277,1 тис. га, або 3,9 % ріллі України. На територіях підконтрольних українській владі знаходиться 1281,9 тис. га земель сільськогосподарського призначення, з них ріллі – 895,7 тис. га., 10,6 тис. га земель сільськогосподарського призначення підлягають розмінуванню (Новоайдарський, Попаснянський, та Станично-Луганський райони).

Виробництво сільськогосподарської продукції, на підконтрольних українській владі територіях здійснюють 1085 агропромислових формувань та понад 43,3 тис. особистих селянських господарств.

У продовольчій безпеці області значне місце посідає харчова промисловість, яка є заключною ланкою у виробництві продовольчої продукції. Спостерігається зниження обсягів виробництва майже всіх продуктів харчування, через проведення бойових дій. Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва у січні-грудні 2015 року порівняно з січнем-груднем 2014 року становив 80,4 %.

Причинами зменшення обсягів виробництва є втрата внутрішнього ринку збуту на території непідконтрольній українській владі, зниження платоспроможності населення, та порушення транспортної інфраструктури.

3.6. Стан навколишнього природного середовища

Стан навколишнього середовища Луганської області визначається специфікою її розвитку, характерною для промислових регіонів України: високим техногенним навантаженням, обумовленим надмірною концентрацією виробництва, включаючи переважно екологічно небезпечне виробництво; довготривалим і безперервним негативним впливом на природні комплекси, що викликає скорочення природно-ресурсного потенціалу, а в деяких випадках - його деградацію; використанням застарілих технологій та обладнання, високої ресурсо- та енергоємністю виробництва, які призвели до накопичення значної кількості відходів, забруднення ґрунтів, повітряного і водного басейнів, скорочення біологічного різноманіття, погіршення якості навколишнього середовища.

Зазначені чинники обумовлюють несприятливу якість навколишнього середовища, підвищений ризик виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру, деградацію природних комплексів, створюють загрозу екологічній безпеці Луганської області. Близько 70 % населення області

проживає в умовах перевищення гранично допустимих концентрацій за змістом токсичних речовин в атмосферному повітрі. Валові викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря складають в середньому 550 тис. тонн на рік.

За видами економічної діяльності обсяги викидів в атмосферне повітря розподіляються таким чином: енергетика – 29,7 % від валового обсягу викидів по області; переробна промисловість – 32 %; металургія – 19,8 %; нафтова промисловість – 6,2 %, хімічна промисловість – 3 %.

Основними забруднювачами водних об'єктів є промислові підприємства, якими скидається до 500 тис. тонн шкідливих речовин, у тому числі до 400 тис. тонн підприємствами вугільно-видобувного комплексу. Зі зворотними водами підприємств житлово-комунальної сфери надходить понад 90 тис. тонн забруднюючих речовин (близько 25 %). Це обумовлено значним фізичним та моральним зносом основних фондів, відсутністю систем доочистки, постійним порушенням вимог експлуатації очисних споруд. Підземні води також зазнають значного техногенного впливу від фільтрації поверхневих вод із забруднених ґрунтів.

Якісний стан значної частини земель області оцінюється як незадовільний, що пов'язано зі зниженням родючості, виснаженням і деградацією ґрунтів. Аналіз зміни вмісту гумусу свідчить, що його запаси в орному шарі чорноземних ґрунтів за 30-річний період знизився на 10 %. Відходи виробництва та споживання є однією з найбільш серйозних проблем у забезпеченні екологічної безпеки області.

Обсяг накопичених відходів становить 1,4 млрд тонн, що займають площу понад 3,5 тис. га. Щороку утворюється в середньому 4 млн тонн відходів, у тому числі близько 20 тис. тонн токсичних. Переробці або утилізації піддаються не більше 12 % відходів. Необхідне посилення заходів із санітарної очистки та благоустрою міських територій. Фактори середовища та умови проживання людини у поєднанні із соціальним та економічним станом суспільства, істотно впливають на рівень захворюваності населення та тривалість його життя. Негативний вплив на навколишнє середовище техногенного та природного характеру посилюється проблемами недостатнього державного регулювання охорони навколишнього середовища та використання природних ресурсів.

Існуючий економічний механізм у сфері охорони навколишнього середовища і природокористування не забезпечує стимулювання природоохоронної діяльності господарюючих суб'єктів. Це стосується, перш за все, низьких нормативів з оплати за негативний вплив на навколишнє середовище, неадекватне розподілення надходжень екологічного податку до екологічних фондів.

3.7. Місце області в національному просторі

Луганська область належить до високоурбанізованих та високоіндустріалізованих областей.

При цьому область поділена на переважно промисловий (південь) та переважно сільськогосподарський (північ) регіони.

5. СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ РОЗВИТКУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО 2020 РОКУ

Мета Стратегії – Створити умови для мирного життя населення, переважна більшість якого об'єднана в спроможні та згуртовані громади, відбудувати якісну інфраструктуру та створити сприятливі умови для стійкого та динамічного розвитку економіки, зокрема такі, що приваблюють внутрішніх та зовнішніх інвесторів, сприяють притоку людського та фінансового капіталу, розвитку високотехнологічних виробництв, які не шкодять навколишньому середовищу.

Стратегічне бачення розвитку Луганської області до 2020 року – Луганська область це неподільна та невід'ємна частина України, екологічно чистий та комфортний для проживання регіон, в якому панують мир, злагода та добробут, побудована якісна інфраструктура, стійко та динамічно розвивається економіка, примножується людський та фінансовий капітал, розвиваються високотехнологічні виробництва без шкоди для навколишнього середовища.

ЦІЛЬ 1. ВІДНОВЛЕННЯ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ПОСЛУГ

З вересня 2014 року Луганська область розподілена по лінії зіткнення на дві частини: підконтрольна² та непідконтрольна українській владі, що не тільки негативно відобразилось на загальному соціально-економічному становищі регіону, але й призвело до загрози руйнування діючої системи електро та водозабезпечення, унеможливило надання населенню гарантованої державою медичної та соціальної допомоги, ускладнило транспортне сполучення та доступність в регіоні.

Внаслідок швидкоплинності подій проведення АТО на території області суттєвих змін зазнала і загальна система управління регіоном: на підконтрольну територію України для продовження функціонування державних установ та організацій були переміщені органи державної влади, обласні правоохоронні заклади, заклади соціального забезпечення, медичні та бюджетні установи, вищі навчальні заклади тощо.

Впродовж двох років здійснювалась перереєстрація обласних закладів, оперативно вирішувались питання щодо тимчасового та постійного розміщення в містах та районах області, налагоджувалась робота фахівців, однак відновленню системи продовжують заважати наступні проблеми:

- часткова або повна втрата поточної та архівної інформації щодо діяльності служб та закладів (в т.ч. кількісних даних, особових справ, статутних документів, положень та регламентів з організації діяльності);
- відсутність організаційних можливостей та відповідних умов (насамперед, приміщень та матеріально-технічного забезпечення) для відкриття обласних закладів на території підконтрольній Україні;
- низький рівень кадрового забезпечення системи надання соціальних послуг та відсутність стимулюючих механізмів для залучення (перевезення) фахівців з території непідконтрольній Україні.

У зв'язку з міграційними процесами та адміністративно-територіальними змінами для відновлення регіону та соціально-економічного розвитку необхідне оновлення містобудівельної документації (генеральних планів) та створення містобудівного кадастру Луганської області на регіональному та місцевому рівнях.³

² Під контролем України залишилися 3 міста обласного значення м. Лисичанськ, м. Рубіжне, м.Севєродонецьк та населені пункти 12 районів: Біловодського, Білокуракинського, Кременського, Марковського, Міловського, Новопсковського, Новоайдарського, Сватівського, Старобільського, Троїцького, Станично-Луганського, Попаснянського.

³Відповідно до регіональної цільової програми зі створення містобудівного кадастру Луганської області на 2016-2018 роки, затверджено розпорядженням голови ОДА – керівника ЛОВЦА від 28.12.2015 № 673

1.1. Відновлення та розбудова критичної інфраструктури

1.1.1. Забезпечення сталого енергопостачання та підвищення енергетичної безпеки

В Україні енергогенеруючі, передавальні та постачальні підприємства об'єднані в Єдину енергетичну систему, що дозволяє здійснювати загальне централізоване управління, перерозподіл енергетичних потоків від різних джерел, поставляти її на оптовий ринок електричної енергії та формувати єдиний тариф для різних категорій споживачів.

Луганська та Донецька області відносились до однієї з восьми регіональних енергетичних систем – Донбаської електроенергетичної системи⁴, де більшість генеруючих потужностей та об'єктів енергопостачання було сконцентровано біля промислових центрів та енергоємних виробництв.

Внаслідок проведення бойових дій на території області, частина цих об'єктів залишилась на території непідконтрольній українській владі, в т.ч. високовольтні підстанції та основні магістральні електричні мережі, які з'єднували область з Єдиною енергетичною системою та забезпечували безперебійне постачання енергетичних ресурсів для побутових і непобутових споживачів.

Незважаючи на те, що Луганська ТЕС знаходиться на території підконтрольній українській владі (в м. Щастя), однак в ході бойових дій було пошкоджено значну кількість ліній електромереж⁵ і енергопостачання північних районів Луганщини та мм. Сєверодонецьк, Лисичанськ, Рубіжне, через це енергопостачання у зазначені райони стало можливим лише за резервною схемою.

Для відновлення діяльності промислових підприємств та безперебійної подачі електроенергії населенню необхідно диверсифікувати канали постачання електричної енергії в регіон, а також розвивати резервні/альтернативні та дублюючі канали для більш тісного включення регіону до Єдиної енергосистеми України.

В рамках виконання даної цілі ключовими завданнями є:

- Розробка проектів розвитку та реконструкції енергетичних мереж регіону
- «Будівництво ПЛ 35-кВ – відпайки на ПС-110 Ст. Луганська від ПЛ 35 кВ «Плотина – Камишне»
- «Будівництво ПС 500/220 кВ «Кремінська» з заходами ПЛ 500кВ «Донбаська-Донська» та ПЛ 220 кВ «Кремінська-Ювілейна»
- «Реконструкція ВЛ-6 кВ «ТП 525-ТП 526»

⁴Повна назва - «Донбаська електроенергетична система» ДП "НЕК "Укренерго"

⁵ на балансі підприємства перебуває 20 повітряних ліній, з них 8 – 110 кВ та 12 – 220 кВ. В робочому стані залишилися лише 10 ліній – 5 ліній 220 кВ та 5 ліній 110 кВ. На станції з 6 енергоблоків 4 знаходяться в роботі з видачею навантаження 480 МВт/добу

– «Реконструкція ПЛ 330 кВ «Вуглигирська ТЕС – Михайлівка»

Дана діяльність має відбуватися в співпраці із НАК Укренерго, яке є оператором магістральних електромереж та замовником даних заходів.

Частиною даної стратегічної цілі є відновлення енергетичного балансу області, для чого необхідно зменшити витрати енергетичних ресурсів (підвищення енергоефективності) та збільшити використання існуючих енергетичних ресурсів (використання потенціалу альтернативної енергетики).

1.1.2. Забезпечення сталого, якісного та ефективного водозабезпечення

Маловодість регіону, інтенсивна розробка вугільних родовищ Південного Донбасу та посилена урбанізація призвели до виникнення різних підходів до водозабезпечення населення півночі та півдня Луганщини. Для забезпечення населення питною водою південних та південно-західних районів Луганщини ще у 70 роках була створена система централізованого водопостачання із розміщенням водозаборів на півночі області у заплаві р.Сіверський Донець та транспортуванням питної води до кінцевих споживачів магістральними водогонами на відстані до 250 км. Для мінімізації витрат та формування єдиної тарифної політики для всіх груп споживачів було створено найбільше водоканалізаційне комунальне підприємство в Україні: ОКП «Луганськвода», яке охоплювало централізованим водопостачанням біля 80 % населення області.

Однак з вересня 2014 року Луганська область розподілена по лінії умовного розмежування на дві частини, що призвело до загрози руйнування діючої системи водозабезпечення: так як основні водозабірні споруди⁶ залишились на території підконтрольній українській владі, а біля 93 % споживачів – на іншій стороні. Невизначеність відносин між українською владою та окремими районами Луганської області не дають врегулювати як питання обсягів видобутку питної води, так і отримання відшкодування за вже поставлену у систему воду⁷. Також більша частина основних засобів (в т.ч. спеціалізованої техніки, лабораторного обладнання) та технічної документації була залишена на території непідконтрольній українській владі.

Забезпечення населення області питною водою є однією з пріоритетних проблем, розв'язання якої необхідно для збереження здоров'я, поліпшення умов діяльності та підвищення рівня життя населення.

В травні 2015 року об'єкти водопостачання ОКП «Луганськвода», які знаходились на території підконтрольній українській владі, були передані в управління до трьох новостворених підприємств (КП «Попаснянський районний водоканал», районне КП «Старобільськвода», міське КП «Сватівський

⁶ Західна Насосно-Фільтрувальна станція (ЗНФС), добуток води з р. Сіверський Донець, знаходиться в управлінні КП «Попаснянський районний водоканал»

⁷ Річна сума витрат на експлуатацію комплексу інженерно-технічних споруд КП «Попаснянський районний водоканал» становить 370 млн грн, сума збитків - 358 млн грн.

водоканал») та одного діючого (КП «Біловодське ремонтно-експлуатаційне підприємство») на строк 35 місяців, по завершенню якого необхідно визначитись з подальшим статусом майна для планування розвитку системи водопостачання в регіоні. КП «Попаснянський районний водоканал» більш ніж 90 % видобутої води постачає на тимчасово окуповану територію, не отримуючи розрахунків за вказану послугу. Об'єм поставленої води на окуповану територію за період липень 2015 року – липень 2016 року склав 30 134,090 тис. м³.

У зв'язку з незадовільними результатами роботи вищезазначених підприємств водопровідно-каналізаційного господарства є потреба об'єднати майно, яке знаходиться в управлінні, та передати його новоствореному комунальному унітарному підприємству, що дозволить зробити його інвестиційно-привабливим, підвищить якість підготовки техніко-економічних обґрунтувань та проектно-кошторисної документації, виведення підприємства на новий рівень координації дій та обслуговування споживачів, вирішить ряд кадрових питань та дозволить впровадити єдину тарифну політику.

Станом на 01.01.2016 протяжність водопровідних мереж складає 2314,3 км, з них ветхих та аварійних 1357 км або 58,6 %. Протяжність каналізаційних мереж складає 880,1 км, з них ветхих та аварійних 477,4 км або 54,2 %. Втрати води складають 30-40 %.

Ключовими завданнями з реалізації даної цілі є:

- підвищення ефективності та надійності надання послуг з водопостачання та водовідведення населення Луганської області;
- якість роботи систем централізованого водопостачання та водовідведення міст Луганської області.

1.1.3. Відновлення транспортно-логістичної інфраструктури та покращення транспортного сполучення

Проведення антитерористичної операції на території області призвело до пошкодження та руйнування дорожньої інфраструктури, а також ускладнило та здорожчало автомобільні перевезення. В результаті появи лінії розмежування залізничне сполучення в регіоні було розподілене на 2 паралельні колії⁸, що унеможливило залізничні перевезення між густонаселеними територіями Старобільського, Білокуракинського, Новоайдарського, Біловодського та Марківського районів (в яких працюють понад 250 сільськогосподарських підприємств) з іншими регіонами України.

Головним фактором, що сприятиме подальшому розвитку Луганської області, є відновлення існуючих і створення нових транспортних зв'язків. Для

⁸ Частини залізничних магістралей: Луганськ – Старобільськ – Білокуракине – Валуйки (РФ), Луганськ – Дебальцеве – Попасна – Лисичанськ – Сватове – Куп'янськ – Харків

поліпшення транспортної доступності в регіоні та зменшення логістичних витрат необхідно виконати роботи з відновлення автомобільних доріг, штучних споруд, вулиць і доріг населених пунктів, які були зруйновані під час проведення АТО або прийшли у непридатний стан в ході експлуатації. Реалізація заходів буде здійснюватися в рамках Регіональної цільової програми дорожнього будівництва у Луганській області на 2016-2019 роки та передбачає:

- проведення капітального ремонту 9 мостів, з них 3 зруйновані внаслідок бойових дій;

- відновлення інфраструктури на дорогах загального користування державного та місцевого значення, що зв'язують районні центри Луганщини та область з іншими регіонами України (такий проект названо «Кільце життя»);

- будівництво залізничної гілки «Сватове-Білокуракине», що з'єднає залізницю «Кіндрашівська-Нова – Лантратівка» (Старобільська ділянка) з залізницями України.

У зв'язку із перерозподілом транспортних потоків і зростанням навантаження на автомобільні дороги загального користування виникла необхідність посилення доріг і перегляду статусу доріг у напрямку його підвищення. Перспективними напрямками розвитку транспортної інфраструктури області є:

- створення меридіонального напрямку «північ-південь» – вдосконалення ділянки територіальної дороги державного значення Т-13-02 від КПП «Танюшівка» до м. Старобільська та приєднання її до національної дороги державного значення Н-21;

- в північній частині Луганської області – посилення широтного транспортного зв'язку у напрямку Харківської області (проведення реконструкції існуючої регіональної дороги Р-07 Чугуїв – Мілове із зміною її статусу на національну);

- реконструкція існуючих автомобільних доріг місцевого значення за напрямками: Сватове (від автодороги Р-66) – Ізюм (Харківська область); Кремінна – Слов'янськ (Донецька область) і приведення їх у відповідність до параметрів доріг державного значення .

1.2. Відновлення систем з надання державних та муніципальних послуг

1.2.1. Відновлення та розбудова інфраструктури з надання медичних послуг

Внаслідок проведення АТО на підконтрольну територію України були частково переміщені медичні установи області.

Зокрема до кінця 2016 року планується відновити діяльність наступних медичних закладів з надання високоспеціалізованої медичної допомоги:

Луганської обласної дитячої клінічної лікарні, Луганської обласної клінічної лікарні та перинатального центру, Луганського обласного клінічного онкологічного диспансеру, Луганського обласного кардіологічного диспансеру, Луганського обласного наркологічного диспансеру, відкриття централізованої лабораторії та Попаснянського районного відділення судово-медичної експертизи Луганського обласного бюро судово-медичної експертизи, відновлення роботи клініко-діагностичної лабораторії з відділами та централізованої лабораторії діагностики ВІЛ та вірусних гепатитів Луганського обласного центру СНІД.

Із-за обмеження лікувально-діагностичних можливостей та неспроможності на належному рівні надавати високоспеціалізовані медичні послуги, стаціонари області продовжують працювати із перенавантаженням, інтенсивні показники перевищують середні по Україні. Через кадрові проблеми та недофінансування пільгового медикаментозного забезпечення амбулаторна допомога також недостатньо ефективна.

1.2.2. Відновлення та розбудова інфраструктури з надання соціальних послуг

До проведення антитерористичної операції (АТО) на території Луганської області система надавачів соціальних послуг полягала у широкій мережі державних та комунальних закладів, які знаходились в підпорядкуванні наступних відомств: Департаменту соціального захисту населення, Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Служби у справах дітей, Департаменту охорони здоров'я, Департаменту освіти, Пенітенціарної служби, Управління внутрішніх справ⁹.

У зв'язку з появою лінії зіткнення більшість вузькоспеціалізованих закладів обласного підпорядкування залишились на території непідконтрольній Україні і окремі соціальні групи населення залишились без можливості отримання високоспеціалізованих послуг та гарантованої державою підтримки:

- діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування та діти, які опинились в складних життєвих обставинах;
- діти-інваліди;
- особи з інвалідністю;
- ВІЧ-інфіковані;
- особи, які потребують паліативної допомоги.

Для забезпечення населення послугами з соціальної підтримки, реабілітації, проживання та догляду необхідно відновити діяльність як раніше діючих центрів так і створити нові комплексні заклади, які надавали би

⁹Систему закладів надавачів соціальних послуг Луганської області надано у матеріалах дослідження «Визначення потреб населення Луганської області у соціальних послугах».

соціальні послуги декільком соціальним групам, з урахуванням профілактичної роботи та можливості повної соціальної адаптації та реінтеграції у суспільство, а саме:

- комплексний заклад «Центр соціальної адаптації для людей з інвалідністю»;
- обласний комплексний заклад «Центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів»;
- Центр профілактики та боротьби із ВІЛ/СНІДом (в частині відкриття лабораторії та стаціонарного відділення для ВІЧ-пацієнтів);
- Центр інтегрованих послуг – програм/сайтів видачі ЗПТ в одному із північних районів області;
- Хоспісні відділення на базі районних лікарень;
- Відкриття спеціалізованих закладів - обласного центру соціально-психологічної допомоги (із можливістю розміщення на тимчасове перебування) та Центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї;
- Відновлення діяльності соціального центру матері і дитини.

1.2.3. Відновлення і збереження архівного фонду

Реалізацію державної політики у сфері архівної справи і діловодства на підконтрольній Україні території області забезпечують Державний архів Луганської області та 29 архівних установ, на зберіганні яких знаходиться 1654424 од. зб. документів Національного архівного фонду та 140361 од. зб. документів з особового складу.

На підконтрольну українській владі територію переміщено понад 200 підприємств, установ та організацій, які формують документи Національного архівного фонду і передають документи на постійне зберігання до Держархівута архівних установ області.

Архівні документи широко й дедалі більше використовуються для забезпечення управлінської діяльності органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, підприємств та організацій усіх форм власності, задоволення запитів громадян соціально – правового характеру, з науковою культурно-просвітницькою метою, генеалогічних, історичних досліджень.

Робота Державного архіву та архівних установ з інформування та використання архівних документів спрямована на забезпечення гарантування реалізації конституційного права громадян шляхом виконання запитів. Протягом року виконано понад 2,5 тис. запитів соціально-правового характеру.

Основними пріоритетами роботи архівних установ області до 2020 року:

1. *Всебічна підтримка та розвиток української ідентичності.*

Основною метою реалізації пріоритету є наближення діяльності архівних установ до потреб громадянського суспільства шляхом розширення доступу до

архівних документів через підготовку збірників документів, монографій, біографічних та довідкових видань, створення нової системи інформаційних ресурсів, яка буде інтегрована у світовий інформаційний простір.

2. Збереження та примноження Національного архівного фонду, як частини культурної спадщини України для формування національної самосвідомості жителів регіону.

Основною метою реалізації пріоритету є гарантоване забезпечення збереження документів НАФ шляхом проведення оцифровки понад 1,7 млн документів Національного архівного фонду, які зберігаються в архівних установах області, створення комп'ютеризованого довідкового апарату, формування уніфікованого електронного каталогу, наповнення власної електронної бази даних описами фондів і цифровими копіями документів та розміщення в об'єднану регіональну базу даних.

3. Здійснення дієвого контролю за станом діловодства, проведення експертизи цінності та зберігання архівних документів на підприємствах, установах, організаціях.

Основною метою реалізації пріоритету є забезпечення якісного формування НАФ документами, що відображають сучасну історію Луганщини, реалізацію конституційних прав громадян на соціальний захист через контроль за проведенням експертизи цінності документів на підприємствах, в установах і організаціях.

4. Упровадження електронного документообігу.

Основною метою реалізації пріоритету є забезпечення потреб громадянського суспільства через запровадження сучасних інформаційних технологій в архівних установах, розробки та впровадження в установах, підприємствах, організаціях програмного забезпечення та підготовки електронних документів до їх передавання на постійне державне зберігання до архівних установ області.

1.2.4. Покращення доступу до якісних медичних, освітніх та соціальних послуг

На національному рівні поступово відбувається реформування медичної, соціальної та освітньої галузей з метою оптимізації їх системи та переорієнтації на надання якісних та доступних послуг населенню, відповідно до потреб окремих соціальних груп та сучасних тенденцій розвитку суспільства.

В Луганській області, в умовах відсутності матеріальної та організаційної можливості повністю відновити мережу медичних, соціальних та освітніх установ, яка існувала в області до проведення АТО, а також з урахуванням демографічних змін та появою нових соціальних груп (внутрішньо переміщені

особи, учасники АТО та члени їх сімей), виникла необхідність запроваджувати нові підходи до вирішення проблем та надання інноваційних послуг.

Зокрема, поліпшення якості та доступності обслуговування населення буде відбуватись через:

- створення центрів соціальних послуг у форматі „прозорого офісу”;
- розвиток системи екстреної медичної допомоги та медицини катастроф;
- інформатизації системи охорони здоров’я;
- розвиток інноваційних методів освіти в ВНЗ та налагодження нових партнерств з місцевим бізнесом та установами;
- створення мобільних офісів з надання соціальних послуг в сільських районах;
- створення реабілітаційних центрів для учасників АТО;
- створення комплексної системи з надання допомоги населенню, які постраждали від насильницьких та противоправних дій¹⁰;
- запровадження програм із соціальної адаптації випускників інтернатних закладів з числа дітей-сиріт до самостійного життя¹¹;
- запровадження програм (проектів) щодо розвитку надання послуг соціально-психологічної адаптації в інтернатних закладах області.

¹⁰ в т.ч. через посилення взаємодії різних структур (охорона здоров’я, заклади освіти, соціального захисту населення, органи правопорядку та внутрішніх справ), відкриття консультаційних кабінетів та жіночих клубів при територіальних центрах та реабілітаційних кабінетів, відновлення роботи спеціалізованих закладів

¹¹ т.ч. через відкриття соціального гуртожитку для випускників інтернатних закладів та запровадження індивідуальних програм щодо соціально-педагогічної адаптації до самостійного життя та програм з індивідуального наставництва на першому робочому місці

Ціль 2. ПІДВИЩЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

2.1. Підтримка процесу створення об'єднаних громад

В 2014 році на національному рівні було розпочато проведення низки реформ, однією з яких стала модернізація публічного управління шляхом децентралізації (так звана «реформа децентралізації»). Основна мета цієї реформи – передати повноваження та відповідне фінансове забезпечення на той рівень, де публічні послуги (в т.ч. освітні, медичні, соціальні та адміністративні) будуть надаватись населенню найбільш якісно, доступно та ефективно.

Об'єднана територіальна громада є правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою.

Володіння, користування та розпорядження місцевими ресурсами створить економічне підґрунтя для розвитку територіальних громад, та стимулюватиме до ефективного управління.

Окрім реформи щодо зміни адміністративно-територіального устрою, на національному рівні ще впроваджуються реформи в медичній, освітній, енергетичній галузях (реформа енергетики та енергонезалежності) та правоохоронних органів, що вимагатиме від місцевих органів влади швидких та оперативних дій з адаптації місцевої політики та програм та пристосування до роботи в нових умовах та законодавчих змінах. Зокрема, перед новоствореними територіальними громадами постануть наступні виклики та завдання:

- проведення повної інвентаризації комунального майна, мінерально-сировинної бази, земельних, водних та інших природних ресурсів територіальних громад з метою встановлення резервів для сталого розвитку та спроможності територіальних громад, чіткого визначення їх адміністративно-територіальних меж;
- здійснення обліку та передачі до комунальної власності безхазяйного майна та відумерлої спадщини (ділянки доріг місцевого значення; мережі та споруди системи водопостачання, будівлі закладів соціальної сфери, сільськогосподарських дворів, захисні лісосмуги тощо);
- грошова оцінка земель в межах та за межами населених пунктів (після прийняття змін до законодавства);
- розробка містобудівельної документації (генеральних планів);
- створення медичних та освітніх округів;
- видриття центрів надання адміністративних послуг;

- створення/модернізація комунальних підприємств (щодо надання послуг централізованого водопостачання, санітарної очистки, благоустрою, поводження з ТПВ та ремонту доріг місцевого значення тощо);
- розробка стратегії розвитку та цільових програм за окремими напрямками (в т.ч. програм з енергозбереження, розвитку централізованого водопостачання, розвитку культури, спорту та підтримки молодіжних ініціатив, надання соціальних послуг тощо);
- підготовка інфраструктурних та неінфраструктурних проектів на участь в конкурсі ДФРР та інших проектів МТПІ;
- робота в системі держаних закупівель ProZorro та з іншими Інтернет-сервісами та послугами;
- створення баз даних та реєстрів для моніторингу та планування капітальних витрат (в т.ч. за споживання енергоносіїв закладами бюджетної сфери).

Відповідно до Перспективного плану формування територій громад Луганської області, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 № 833-р, із змінами, внесеними згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.01.2016 № 8-р, на території Луганської області повинні бути створені **24** спроможні територіальні громади(на території, підконтрольній українській владі). Однак на сьогодні у Луганській області створено лише дві об'єднані територіальні громади, а саме: Білокуракинська (Білокуракинська селищна, Нещеретівська, Бунчуківська, Олександропільська, Лизинська, Олексіївська, Курячівська, Дем'янівська сільські ради) та Новопокровська (Новопокровська селищна, Осинівська сільська ради).

Для ефективного впровадження національних реформ на місцевому рівні потрібна організаційна, методична та технічна допомога як в загальних питаннях ефективного управління та планування власного розвитку, так і в окремих, специфічних областях.

На обласному рівні буде впроваджений обласний конкурс мікропроектів, який не тільки надасть фінансову допомогу на реалізацію важливих для розвитку громади проектів, але й методично підготує місцевих фахівців до роботи з національними та міжнародними фондами розвитку.

2.2. Посилення спроможності місцевих громад в питаннях управління комунальним майном

2.2.1. Посилення спроможності місцевих громад в питаннях управління водопровідно-каналізаційним господарством

На території області, підконтрольній українській владі, послугами централізованого водопостачання охоплено 100 % міського населення, водовідведення - 100 міського населення, та 2,7 % сільського населення (в сільських громадах ще використовують водогони, які будувались за радянських часів так званим господарським способом, лише в 40% сільських населених пунктах мережі централізованого водопостачання обслуговуються спеціалізованими організаціями (комунальними підприємствами)¹².

Надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення є ліцензованим видом діяльності, яку підприємства мають отримувати у центральному органі виконавчої влади¹³, або в структурному підрозділі житлово-комунального господарства обласної державної адміністрації.

В сферу відповідальності національного регулятора (НКРЕКП) підпадає як встановлення організаційних, кваліфікаційних та технологічних вимог щодо провадження господарської діяльності (ліцензійні умови), так і розробка та затвердження порядку формування інвестиційних програм та встановлення тарифів. В Луганській області під ліцензійні вимоги НКРЕКП підпадають 5 з 9 підприємств¹⁴, які знаходяться на території підконтрольній українській владі.

У зв'язку з тим, що лише з 2013 року ліцензіатам було надано можливість розробляти інвестиційні програми та закладати інвестиційну складову до тарифу на централізоване водопостачання та водовідведення (у вигляді амортизації та «виробничих інвестицій з прибутку»), а обсяги бюджетного фінансування (в т.ч. на реалізацію цільової програми «Питна Вода Луганщини на 2012-2020 роки») не дозволяли здійснювати необхідні капітальні витрати на заміну мереж¹⁵ та обладнання впродовж останніх десятиріч, наявна система водопровідно-каналізаційного господарства знаходиться в поганому технічному стані (58,6% водопровідних мереж та 54,2% мереж водовідведення залишаються в ветхому та аварійному стані), що відображається на високих операційних витратах на її утримання, які зі збільшенням вартості енергоносіїв

¹² За попередніми даними, потребують уточнення

¹³ Під дію національного регулятора (національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг) підпадають усі суб'єкти господарювання, незалежно від форми власності, якщо вони здійснюють свою діяльність в населених пунктах із кількістю населення більше ніж 30 тис. осіб та щорічно надає послуги із централізованого водопостачання обсягом більше ніж 300 тис.м.куб., а із централізованого водовідведення – більше 200 тис.м.куб. (постанова НКДРЕКП № 279 від 10.08.2012).

¹⁴ Ліцензіати нац.регулятора - КП «Лисичанськвода», КП «Рубіжанське ВУ ВКГ», ТОВ «Таун-Сервіс» (м. Северодонецьк), районне КП «Старобільськвода», КП «Попаснянський районний водоканал».

¹⁵ В 2015 році було відремонтовано та замінено 3,8 % (89,9 км) мереж водопостачання та 4,8% (42,25 км) мереж водовідведення.

та заробітної плати будуть постійно зростати і призводити до ще більшого розриву між реальною собівартістю і встановленими тарифами та ще більшої збитковості підприємств¹⁶.

В умовах впровадження бюджетної та фінансової децентралізації, місцеві бюджети матимуть більші можливості та ресурси для підтримки своїх комунальних підприємств, однак для отримання сталого ефекту у довгостроковій перспективі важливо надавати цільове фінансування (дотацію) не на покриття збитків, а на модернізацію, оптимізацію та розвиток всієї системи, з чітким визначенням пріоритетів по заміні найбільш енергоємного та критичного обладнання, проектів з поліпшення якості обслуговування та зазначенням економічного, соціального та екологічного ефекту.

Для застосування моделей інвестиційного планування на комунальних підприємствах необхідно запроваджувати комплексний підхід до управління та створення баз даних, основаних на технічній інвентаризації (активів), затрат на проведення ремонтних робіт та розрахунків зі споживачами, а також запроваджувати використання інформаційних продуктів та геоінформаційних систем для моніторингу та оперативного управління.

В рамках реалізації даної цілі ключовими завданнями є:

- надання допомоги у організації ефективної діяльності КП, проведенні технічного та управлінського аудиту, розробки планів та програм з модернізації та розвитку, застосування інформаційних баз даних та геоінформаційних систем;
- надання допомоги в упорядкуванні діяльності сільських водогонів (проведення інвентаризації мереж та передача їх на обслуговування спеціалізованим підприємствам);
- встановлення інформаційних систем управління та контролю за споживанням електроенергії (частотних перетворювачів) на об'єктах водопостачання та водовідведення;
- регламентація відносин виконавців послуг із тепло- та водопостачальними організаціями;
- здійснення заходів щодо природоохоронного напрямку водоєм з яких здійснюється забір води на потреби питного водопостачання;
- розвиток централізованого водопостачання та водовідведення в сільській місцевості;
- переоснащення хіміко-бактеріологічних лабораторій з контролю за якістю питної води та якістю стічних вод на комунальних підприємствах водопровідно-каналізаційного господарства;

¹⁶Станом на 01.06.2016 загальна заборгованість за спожиті енергоносії підприємствами тепло-, водопостачання та водовідведення Луганської області складає 601,8 млн грн, у тому числі: за спожитий газ – 229,9 млн грн, за спожиту електроенергію – 371,9 млн грн.

- створення мобільних лабораторій за якістю питної води з локальних джерел в сільських населених пунктах;
- забезпечення підприємств ресурсо - та енергозберігаючими технологіями очищення питної води та стічних вод і відповідним обладнанням та приладами контролю.

Підтримка реалізації заходів щодо забезпечення населення Луганщини якісним водопостачанням та поліпшенням діяльності комунальних підприємств буде здійснюватися в рамках оновленої регіональної програми «Питна вода Луганщини» на 2017-2020 роки.

2.2.2. Посилення спроможності місцевих громад в питаннях управління системою теплопостачання

На території підконтрольній українській владі працюють 10 комунальних підприємств і 1 державне підприємство, які здійснюють централізоване теплопостачання, виробляють, транспортують і постачають теплову енергію.

Теплове господарство Луганської області нараховує 117 котелень на яких встановлено 369 котлів з сумарною потужністю 761 Гкал/год. Протяжність теплових та парових мереж у двотрубному обчисленні нараховує 392,4 км, з яких ветхих та аварійних – 58,1 км.

В області, як і в цілому по Україні, більшість генеруючого обладнання підприємств великої і малої теплоенергетики технічно і морально зношене, відпрацювало свій ресурс і потребує модернізації та заміни.

Ситуація що склалася на газопостачальному ринку обумовлює значну залежність України від імпортованого природного газу. Це приводить до високої питомої ваги палива у тарифах на теплову енергію, невідповідність тарифів на газ та теплову енергію для населення закупівельній ціні імпортованого природного газу та підвищення соціальної напруги через необхідність їх підвищення.

Засобом розв'язання цих проблем є впровадження нових енергоефективних і екологічно чистих технологій і обладнання для комунальної теплоенергетики на основі фундаментальних і прикладних досліджень наукових установ з залученням підприємств галузі.

Ключовими завданнями з реалізації даної цілі є:

- оптимізація структури систем теплопостачання;
- суттєве зменшення обсягів споживання природного газу та заміщення його альтернативними видами палива, зниження енергоємності виробництва, впровадження енергоефективних технологій та обладнання;
- перспективи термомодернізації будівель;

- впровадження сучасних енергозберігаючих технологій, приладів обліку теплової енергії, індивідуальних теплових пунктів;
- використання альтернативних палив та джерел для виробництва теплової енергії;
- підвищення ефективності і надійності функціонування комунальної енергетики шляхом модернізації існуючого теплогенеруючого обладнання;
- зменшення обсягу шкідливих викидів і парникових газів у атмосферу та зниження екологічного навантаження на навколишнє природне середовище;
- створення систем енергетичного менеджменту у сфері теплопостачання тощо.

2.3. Посилення спроможності громад в питаннях енергозбереження та енергоефективності

В житлово-комунальному комплексі питомі витрати енергетичних ресурсів під час виробництва й надання житлово-комунальних послуг в 2,5-3 рази більші, ніж у розвинених країнах. Постійне зростання вартості енергоресурсів (а в результаті реформи в енергетичній галузі буде поетапно ліквідоване перехресне субсидіювання та буде вирівняно ціни на природний газ та електричну енергію для всіх споживачів) та зниження якості послуг ЖКГ висуває на перше місце пріоритетність заходів щодо впровадження енергоефективних технологій.

Проте вже зараз, з огляду на зростання вартості енергоносіїв та змін законодавства, стають економічно вигідними нові типи проектів з енергомодернізації та пошуку нових джерел енергозабезпечення, в т.ч. використання альтернативних видів палива та джерел енергії. В Харківській області в 2015 році 17,9% теплової енергії було вироблено з альтернативних видів палива, в Дніпропетровській – 13,6%, в Луганській області – лише 0,04%¹⁷.

Також в рамках реалізації «Національного плану дій з енергоефективності на період до 2020 року» були розроблені механізми з реалізації енергозберігаючих заходів на об'єктах житлового господарства та бюджетної сфери: залучення інвестиційних ресурсів через укладання енергосервісних договорів (перфоманс - контрактів) та програм з відшкодування частини відсотків за «теплыми» кредитами.

Приватні домогосподарства також можуть встановлювати генеруючі установки для виробництва електричної енергії з енергії сонячного

¹⁷ Найгірший показник серед всіх регіонів України. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів.

випромінювання та/або електроенергії вітру, потужністю до 30 кВт, надлишок постачати в мережу за «зеленим» тарифом¹⁸.

Ключовими завданнями з підвищення ефективності управління енергетичними ресурсами є:

- запровадження системи енергоменеджменту (в т.ч. підготовка спеціалістів) на всіх рівнях – від селища до області; запровадження систем моніторингу і контролю витрат енергоресурсів (енергомоніторингу¹⁹) на всіх рівнях – із можливістю аналізу в розрізі по районах, по управліннях тощо; підготовка та реалізація «Планів дій зі сталого енергетичного розвитку» та проектів з термомодернізації будівель;
- впровадження енергозберігаючих технологій на об'єктах комунальної власності та житлового фонду (повна або часткова термомодернізація, впровадження когенераційних технологій та альтернативних джерел енергії, використання електричного теплоакumuляційного обігріву, світлодіодного освітлення тощо);
- проведення інформаційних заходів щодо технічних та фінансових аспектів використання енергозберігаючих технологій та нетрадиційних джерел енергії (в т.ч. «умов «зеленого тарифу») в житловому господарстві і на побутовому рівні для приватних домогосподарств.

Допомога на реалізацію заходів з енергоефективності буде також надаватись в рамках реалізації регіональної програми «Енергоефективність в закладах бюджетної сфери Луганської області на 2016-2020 роки» та державного «Фонду енергоефективності» (станом на 01.09.2016р. Закон України «Про Фонд енергоефективності» не прийнятий).

2.4. Посилення спроможності громад в сфері надання послуг населенню

2.4.1. Посилення спроможності в сфері надання соціальних послуг

Додаткові повноваження, які отримують громади в процесі децентралізації, будуть вимагати і додаткову відповідальність як в сфері управління власними ресурсами, так і забезпеченні соціальної справедливості для всіх верст населення, особливо для тієї категорії громадян, які опинились в складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги.

Задля забезпечення ефективності використання бюджетних ресурсів та з одночасним підвищенням якості та розширенням переліку надання соціальних послуг, на рівні громад необхідно буде здійснювати планування потреб у

¹⁸ Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії» № 514-VIII від 4 червня 2015 року

¹⁹ Наприклад, програма щоденного моніторингу споживання енергоносіїв "Енергобаланс" <http://www.enerlobalans.com/>, програма «Енергоплан», програма ФІАТУ, програма КП ГВП та інші

соціальних послугах, та відповідно до нього розвивати інфраструктуру з їх надання. Змінити акценти на надання соціальних послуг, найбільш наближених до споживачів, в чому допоможуть Центри надання соціальних послуг, які будуть створюватись на базі вже діючих центрів соціальних служб сім'ї, дітей та молоді та територіальних центрів з соціального обслуговування. Таке об'єднання дозволяє не тільки оптимізувати витрати на адміністрування закладів, але й організувати роботу соціальних служб відповідно до індивідуальних потреб сім'ї, яка опинилась в складних життєвих обставинах, створювати нові відділення із надання соціальних послуг та впроваджувати нові підходи щодо їх доступності, особливо в сільській місцевості.

В залежності від потреб та спроможності громади, на місцевому рівні можна здійснювати наступну діяльність:

- для осіб похилого віку надавати послуги підтриманого проживання, догляду вдома, соціального супроводу/патронажу;
- вдосконалити систему соціальної підтримки для працюючих батьків-одинаків чи одиноких матерів;
- започаткувати спеціалізовані служби для людей з психічними захворюваннями та з розумовою відсталістю²⁰;
- створювати центри підтримки жінок у складних життєвих обставинах;
- впроваджувати мобільні мультидисциплінарні консультаційні служби.

В тих випадках, коли в громадах не має ані фахової, ані організаційної можливості надавати деякі види соціальних послуг населенню, то для їх надання можуть залучатись сторонні організації (в т.ч. благодійні, громадські та волонтерські) на умовах соціального замовлення²¹.

Для того, щоб в умовах бюджетної та фінансової децентралізації громад сфера надання соціальних послуг не була повністю втрачена, на обласному рівні необхідно методично забезпечити процес модернізації закладів з надання соціальних послуг та підвищенню їх спроможності у залученні додаткових ресурсів від міжнародних і вітчизняних благодійних фондів та громадських організацій.

В рамках реалізації даної цілі ключовими завданнями є:

- створення обласного методичного центру з надання соціальних послуг;
- розробка типових положень (та іншої нормативно-правової документації) щодо створення центрів надання соціальних послуг на районному рівні та рівні об'єднаних територіальних громад;

²⁰ наприклад, невеликі спеціалізовані відділення денного перебування у громаді, реабілітаційні відділення/центри, мобільні мультидисциплінарні команди термінового (ургентного) реагування, започаткувати послуги підтриманого проживання, соціальної абілітації, створювати умови для навчання й працевлаштування таких людей на роботу шляхом створення соціальних підприємств

²¹ Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення соціального замовлення за рахунок бюджетних коштів» від 29 квітня 2013 р. № 324

- підвищення обізнаності та кваліфікації співробітників соціальних служб з питань оцінки потреб у соціальних послугах, підготовки «соціальних паспортів громад», проектного менеджменту та організації соціального замовлення за рахунок бюджетних коштів;
- проведення координаційних зустрічей з донорськими організаціями та проектами МТП, які працюють в сфері соціального та гуманітарного розвитку.

2.4.2. Посилення спроможності з питань підвищення якості освіти

Якісна шкільна освіта є першою ланкою до отримання тієї професії та кваліфікації, яка дозволить у майбутньому молодим спеціалістам бути конкурентними на ринку праці та надасть можливість до самореалізації та фінансової забезпеченості.

Для підвищення якості освіти необхідно впроваджувати сучасні методичні та інформаційні технології, постійно підвищувати професійний рівень педагогічних кадрів, а також створювати рівні умови для отримання знань як для дітей з великих громад, так і віддалених сіл. Нажаль створити повноцінні умови для навчання дітей в малокомплектних школах, де навчається всього 30-50 дітей, не має можливості – не вистачає не тільки фінансових ресурсів для утримання шкільних будівель та дотримання належних санітарно-гігієнічних умов, але й для забезпечення необхідними наочними матеріалами та професійними педагогічними кадрами, які би могли якісно та доступно викладати шкільну програму. Тому поступова реорганізація шкільних закладів та створення освітніх шкільних округів є вимушеним засобом для підвищення якості шкільної освіти та створення в таких школах належних умов для навчання.

Для віддалених населених пунктів, в яких школа була чи не єдиним місцем громадської активності населення, необхідно створювати умови для впровадження позашкільної та неформальної освіти. Неформальна освіта (або «освіта впродовж життя») – це новий підхід для формування навичок молоді, які не в повній мірі формуються в закладах середньої та середньоспеціальної освіти. До таких знань та навичок можна віднести вміння долати конфлікти та приймати рішення, скоординувати та згуртувати роботу колективу. Неформальна освіта дозволяє на практиці працювати з темами відповідального лідерства в громаді, розвитку волонтерства та творчості. Весь освітній процес відбувається через так звані інтерактивні методики, що дозволяють перевести теоретичні знання в практичний досвід. У світовій та українській практиці відомі такі форми неформальної освіти як тренінги, дебати, рольові ігри тощо. Запровадження форм та методів неформальної освіти можливе в будь-якому

підрозділі галузі освіти: дитячих садках, школах, професійно-технічних закладах та вищих навчальних закладах.

Отримання якісної освіти неможливе без використання інформаційних та комунікаційних технологій. Сучасні інформаційні ресурси вже дозволяють приймати участь у програмах дистанційного навчання («е-освіта») та майстер-класах по самих різноманітних видах творчості та мистецтва. Тому важливим є забезпечення доступу в закладах освіти та бібліотеках до вже існуючих інформаційних ресурсів (платформ) та створення власних мереж, що надасть рівний доступ до нових інформаційних і методичних матеріалів та розширить можливості молоді для отримання сучасної освіти, поліпшити свої комунікаційні та мовні навички.

Особливу роль в отриманні професійних навичок та знань для молоді, а також їх конкурентоздатності на ринку праці у майбутньому, належить закладам середньоспеціальної освіти. Підвищення якості освіти в професійно-технічних закладах області відбуватиметься у відповідності до національної реформи закладів професійної освіти.

2.4.3. Посилення спроможності з питань правової допомоги та громадської безпеки

З 2014 року реформування сектору цивільної безпеки стало одним із пріоритетних завдань на державному рівні. Було визначено основні напрямки реформування - боротьба з корупцією, діяльність поліції та судової системи. Реформа має сприяти суттєвому розширенню доступу для громадян до безоплатної первинної та вторинної правової допомоги, а також електронних сервісів Міністерства юстиції на рівні територіальної громади.

Для посилення правової спроможності територіальних громад, і створення умов для населення реалізувати свої права безпосередньо там, де вони живуть, з грудня 2015 року на державному рівні було розпочато реформування територіальних органів Міністерства юстиції України²². Так у ході реалізації реформи, передбачається ліквідація районних, районних у містах, міських, міжрайонних управлінь юстиції та створення об'єднаних міжрайонних управлінь юстиції в областях і Києві, до складу яких увійдуть також всі відділи ДРАЦС і ДВС, що діють на території області. Також планується, що функції Міністерства юстиції щодо забезпечення доступу до електронних сервісів будуть передані центрам з надання безоплатної правової допомоги - так званім «бюро правової допомоги». У центрах людина зможе отримати не тільки безоплатну первинну правову допомогу, правову інформацію а й консультації. Соціально незахищені громадяни матимуть

²²Відповідно до Постанови КМУ «Про реформування територіальних органів Міністерства юстиції та розвиток системи надання безоплатної правової допомоги» від 11 лютого 2016 року за № 99

доступ до безоплатної вторинної правової допомоги – складання процесуальних документів та представництва в суді.

Реформування сектору цивільної безпеки неможливе без урегулювання питань низького рівня довіри громади до політичної, правоохоронної та судової систем, боротьби з корупцією, забезпечення належного врядування, дотримання прав людини, гендерної рівності, та інші.

Головними завданнями роботи у цьому напрямку є створення умов для підтримки місцевого діалогу та зміцнення довіри в громадах, між населенням і органами влади; введення у громадах моделі взаємодії поліції з громадою (Community Policing), яка успішно використовується у більшості країн світу; розвитку конфліктно-чутливих комунікаційних стратегій; сприяння забезпеченню реалізації єдиної державної політики у сфері запобігання і протидії корупції на території області; посилення доступу громадян до правосуддя, тощо.

Слід відмітити, що задля реалізації єдиної державної політики у сфері запобігання і протидії корупції при Луганській обласній державній адміністрації у квітні 2016 року було створено консультативно-дорадчий орган – Антикорупційний комітет при Луганській облдержадміністрації²³ який вже розпочав свою роботу.

²³Відповідно до Положення про антикорупційний комітет при Луганській ОДА, затв .розпорядженням Луганської ОДА, Луганської обласної військово-цивільної адміністрації від 25.04.2016 року за N 228

ЦІЛЬ 3. ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

3.1. Економічне відновлення та перехід до сталого зростання

Луганська область до початку проведення антитерористичної операції мала значний економічний потенціал і входила до п'ятірки найбільш міцних промислово-економічних регіонів України.

На фоні загальної економічної кризи, збройний конфлікт на сході України суттєво погіршив економічне становище в Луганському регіоні²⁴:

- індекс промислової продукції скоротився на 66,0% (по Україні відбулось зменшення на 13,0 %);
- індекс сільськогосподарського виробництва скоротився на 19,6% (по Україні - на 4,8%);
- капітальні інвестиції скоротились на 73,9 % (по Україні - на 1,7 %);
- обсяг експорту скоротився на 86,4% (по Україні – на 29,3%);
- прямі іноземні інвестиції скоротились на 13,2 % (по Україні – на 5,5%).

В 2015 році ВРП в розрахунку на одиницю населення знизився до 14079 грн і став найменшим серед всіх регіонів України²⁵. За результатами моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів, Луганська область посіла 24, передостаннє, місце за 12 комплексними показниками²⁶.

Погіршення економічного стану відобразилось і на зниженні рівня доходів населення:

- наявний дохід населення в розрахунку на 1 особу становив лише 14 988,3 грн²⁷;
- заборгованість з виплати заробітної плати становила 71,9 % (до фонду оплати праці за останній місяць звітного періоду)²⁸;
- рівень безробіття населення у віці 15-70 років (за методологією МОП) – становив 15,6%²⁹;

Різде погіршення економічного становища регіону стало наслідком незбалансованого розвитку північних та південних районів області. На території підконтрольній українській владі залишилось 25,9 % від загальної кількості промислових підприємств³⁰, в основному підприємства з виробництва

²⁴ Показники січень-грудень 2015/ до січня-грудня 2014, «Економічний розвиток регіонів за 2015 рік», Міністерство економічного розвитку і торгівлі України

²⁵ Довідково: найбільші показники ВРП в м. Київ (124163 грн) та в Дніпропетровській області (53749 грн.)

²⁶ Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України <http://www.minregion.gov.ua/>

²⁷ найгірший результат серед всіх регіонів України, найбільші доходи населення були в м. Київ (76240,6 грн на 1 особу) та в Дніпропетровській області (38 346,2 грн. на 1 особу)

²⁸ найгірший результат серед всіх регіонів України, найменша заборгованість була в Чернівецькій (0,2%) та Івано-Франківській (0,5%) областях

²⁹ найгірший результат серед всіх регіонів України, найменший рівень безробіття був в Київській (6,4%) та Одеській (6,5%) областях.

³⁰ 489 промислових підприємств, з них 9 – великих, 99 – середніх та 381 малих

хімічних речовин і хімічної продукції, продуктів нафтоперероблення³¹, паперу та паперових виробів, добувної промисловості, а також малі підприємства з текстильного виробництва, виробництва одягу та харчових продуктів.

Основні промислові підприємства зосереджені у містах Северодонецьк, Рубіжне, Лисичанськ, Кремінна, а в північних районах області традиційно здійснюють свою господарську діяльність сільськогосподарські компанії та невеликі переробні підприємства харчової промисловості.

Підприємства машинобудування, металургійного виробництва та готових металевих виробів, а також підприємства з видобутку енергетичного вугілля антрацитівської групи, територіально залишились на території, непідконтрольній українській владі.

Деякі промислові підприємства (такі як ПрАТ «Алчевський металургійний комбінат») перереєструвались на території, підконтрольній українській владі, здають статистичну та податкову звітність за українським законодавством, сплачують податки до відповідних бюджетів, однак виробничі потужності залишаються на тимчасово окупованих територіях.

Основними роботодавцями регіону залишаються підприємства хімічної та вугільної промисловості, а також заклади бюджетної сфери.

Для відновлення та економічного розвитку області важливо поліпшити транспортну та логістичну інфраструктуру в регіоні, створити умови для здійснення структурних змін та надання підтримки мікро-, малому й середньому бізнесу для підвищення ефективності управління, залучення ресурсів та технологічного оновлення.

3.1.1. Підвищення ефективності діяльності регіональних підприємств

Економічний розвиток регіону в умовах вільної торгівлі³² та поступового обмеження державної політики протекціонізму³³ залежить від того, на скільки суб'єкти господарювання здатні виробляти конкурентоздатну продукцію на світових ринках і можуть витримати конкуренцію на своєму, внутрішньому ринку.

За відсутністю спеціальних правових режимів здійснення економічної діяльності у вигляді вільних економічних зон³⁴, найбільш поширеним інструментом стимулювання економічного розвитку є підготовка місць (у вигляді промислових зон та індустріальних парків) для розміщення нових виробництв для компаній, які вже працюють на міжнародних ринках і мають за

³¹ПрАТ «ЛИНІК» (м. Лисичанськ). В 2014-2015 роках на підприємстві промислова продукція не вироблялася, ведуться роботи щодо відновлення виробництва поліпропілену.

³²З 2008 року Україна є членом СОТ, а 1 січня 2016 року - приєдналась до зони вільної торгівлі (ЗВТ) з ЄС.

³³ поступове скасування встановлення ввізних та експортних мит та квот на окремі види продукції, субсидування окремих галузей економіки.

³⁴В Україні з 1992 року діє ЗУ «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» (№2673-ХІІ від 13 жовтня 1992 року). В ст.5 зазначено порядок створення ВЕЗ.

мету розширювати або переносити свою виробничу діяльність в інші місця (регіони, країни) задля отримання економії на витратах: вартості енергоносіїв, сировини, оплати трудових ресурсів, логістичних витрат на постачання продукції кінцевим споживачам (в т.ч морським, автомобільним та залізничним транспортом) при помірних (допустимих) рівнях політичних та економічних ризиків³⁵.

Іншим інструментом стимулювання економічного розвитку є створення умов для підвищення ефективності діяльності місцевих компаній та виходу їх на нові ринки, як з вже традиційною продукцією, так і з просуванням нової, інноваційної та нішової продукції.

Незважаючи на важкі для регіону часи: проведення АТО та зникнення традиційних каналів та ринків збуту, підприємства регіону продовжують утримувати кваліфікованих робітників, проводять часткову модернізацію своїх виробництв, намагаються освоювати нові види інноваційної продукції та приймати участь у міжнародній виставковій діяльності.

На цьому етапі перетворень важливо допомогти місцевим регіональним компаніям опанувати нові підходи до організації бізнес-процесів, проведення аналізу потенційних ринків збуту, модернізувати свої виробничі потужності використовуючи всі наявні можливості кредитування: в т.ч. отримання нового чи вже вживаного обладнання на умовах лізингу або товарного кредиту у вітчизняних та закордонних виробників, оформлення кредитів в рамках програм міжнародних фінансових організації (ЄБРР, СБРР) для груп підприємств за галузевою ознакою чи для суміжних виробництв (для створення «ланцюжків доданої вартості»).

Така фахова допомога має надаватись професійними організаціями з підтримки бізнесу, які можуть організовувати заходи із підвищення кваліфікації працівників підприємств по найбільш актуальним питанням розвитку (в т.ч. запровадження системи управління якістю (ISO 2015), ведення бухгалтерської звітності за міжнародними стандартами, налагодження систем дистрибуції тощо), а також супроводжувати окремі проекти розвитку та допомагати у налагодженні кооперації з національним та міжнародними партнерами.

3.1.2. Створення засад для інноваційного розвитку регіону

В Луганському регіоні історично був сформований потужний хіміко-нафтопереробний кластер: підприємства хімічної галузі були лідерами на світовому ринку з виробництва мінеральних добрив та полімерних матеріалів. Для підтримки галузі працювали науково-дослідні та проектні інститути, а

³⁵Рівень ризикованості закладається в ставці дисконтування, при якій розраховується дохідність інвестиційного проекту. В якості її мінімального значення використовують облікову ставку центральних банків (в 2016 році ставка НБУ була знижена з 22% до 15,5%; довідково: в Польщі - 1,5 %, в Румунії - 1,75 %).

підготовка фахівців відбувалась як в спеціалізованих вищих навчальних та професійно-технічних закладах.

При наявності науково-дослідної бази, частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції у 2015 році становила лише 0,2%³⁶.

Стимулювати інноваційну діяльність в регіоні можна через створення діалогових платформ для налагодження взаємодії та партнерства між різними потенційними учасниками – виробничими підприємствами, науково-дослідними та навчальними закладами при експертній підтримці спеціалістів з регіонального та міжнародного розвитку. Для практичної реалізації наукового потенціалу регіону важливо провести аналіз стримуючих факторів розвитку інноваційної діяльності на підприємствах, розробити механізми з їх усунення та забезпечити сталість та спадковість вже набутих знань та досвіду молодому поколінню.

Для підтримки дослідницьких та демонстраційних проектів є можливість скористатись міжнародними програмами, такими як програма ЄС «Горизонт 2020»³⁷, а вразі виникнення перспектив розробки нових технологій та продукції в сфері впровадження енергоефективних технологій, освоєння альтернативних джерел енергії, нових технологій виробництва матеріалів, медичного обладнання, фармацевтики, технологічного оновлення та розвиток агропромислового комплексу³⁸, у подальшому зацікавлені сторони можуть зареєструвати технологічний парк³⁹ та скористатись спеціальним режимом інноваційної діяльності та іншими інструментами підтримки спільних інноваційних проектів⁴⁰.

3.1.3. Підвищення продуктивності та ефективності сільського господарства

Луганська область відноситься до північної степної природно-кліматичної зони (як і Донецька, Дніпропетровська області), що обумовлює різну сприятливість територій для сільськогосподарського виробництва за умовами зволоження та температурним режимом. На територіях, підконтрольних українській владі, знаходиться 1281,9 тис. га земель сільськогосподарського призначення, з них ріллі – 895,7 тис. га. (69,8%). Виробництвом сільськогосподарської продукції займаються

³⁶ за цимпоказником Луганська область посідає останнє, 25 місце за результатами моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів у 2015 році

³⁷ «Горизонт 2020» – програма Європейського Союзу з підтримки досліджень та інновацій з бюджетом біля 80 млрд.євро на 7 років (2014-2020 роки). Україна у 2015 році стала її асоційованим членом. Більше інформації за посиланням: <http://h2020.com.ua/uk/>

³⁸ Відп. до «Стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на 2011-2021 роки», ст.4 ЗУ «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», №3715-VI від 8 вересня 2011 року

³⁹ Законопроект №2216а "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності технологічних парків" (підготовлений до 2 читання).

⁴⁰ Стаття 17. ЗУ «Про інноваційну діяльність»

1085 агропромислових формувань та понад 43,3 тис. особистих селянських господарств.

За результатами 2015 року обсяг валового виробництва сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств становив 4035,7 млн. грн (в співвідносних цінах 2010 року) з яких 78 % – продукція рослинництва⁴¹.

За продуктивністю сільського господарства, Луганська область займає останнє, серед 24 регіонів України, місце: обсяг виробництва продукції сільського господарства на 100 гектарів сільськогосподарських угідь в 2015 році склав 234,5 тис.грн, що майже втричі нижчий за середньо українській рівень⁴².

При тому, що в Луганській області інтенсивно використовуються сільськогосподарські землі⁴³, показники урожайності основних культур є нижчими за середньоукраїнські: урожайність озимих зернових культур склала 26,5 ц з 1 га зібраної площі⁴⁴, ярих зернових та зернобобових культур – 22,7 ц з 1 га⁴⁵, олійних культур – 15,4 ц з 1 га⁴⁶.

Окрім низьких рівнів продуктивності сільського господарства в регіоні проблемним залишається питання доступу до ринків збуту та реалізації продукції за ринковими цінами: це насамперед пов'язано з тим що основний ринок збуту сільськогосподарської продукції залишився на непідконтрольній території, із-за зони проведення АТО, стану доріг та поганого транспортного сполучення з крупними містами Луганської та Харківської областей, закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію в регіоні нижчі, чим в сусідніх областях.

У зв'язку з тим, що майже для всіх районів Луганської області сільське господарство займає провідне місце в економічній діяльності та зайнятості населення (в господарствах населення виробляється 45,3% валової сільськогосподарської продукції), важливо підвищити його продуктивність через розвиток наукової, селекційної та дорадницької діяльності, створення відповідної інфраструктури (відкриття племінних та інкубаційних станцій, лабораторій з оцінки якості продукції та зерна), а також наданні допомоги в створенні та розвитку сільськогосподарських кооперативів, невеликих переробних підприємств, налагодження систем дистрибуції (каналів збуту).

⁴¹ 1,7% від обсягу валової продукції по Україні, останнє, 24 місце серед всіх регіонів України; довідково, в 2013 році в Луганській області було вироблено 2,6% від загальних обсягів сільськогосподарської продукції (на суму 6 502,2 млн. грн., 21 місце серед всіх регіонів України). Джерело: «Валова продукція сільського господарства (у постійних цінах 2010р.) за 2015 рік», Державна служба статистики України

⁴² довідково: в 2015 році середнє значення по Україні - 674,2 тис.грн, найкращі результати були в Івано-Франківській (1125,7 тис.грн) та Черкаській (1103,0 тис.грн) областях.

⁴³ В Луганській області показник розораності становив 66,5% (Україні – 53,9%). 71,8% сільськогосподарських угідь відносились до еродованих земель. Дані 2010 року.

⁴⁴ в Україні – 37,6 ц з 1 га, в Дніпропетровській області – 33,2 ц з 1 га зібраної площі

⁴⁵ в Україні – 45,1 ц з 1 га, в Дніпропетровській області – 31,8 ц з 1 га зібраної площі

⁴⁶ в Україні -21,0 ц з 1 га, в Дніпропетровській області -22,1 ц з 1 га зібраної площі

Особливості природно-кліматичної зони та агрохімічної характеристики земель ⁴⁷, вимагають науково-обґрунтованого підходу у супроводженні сільськогосподарської діяльності в регіоні, в т.ч використанні насінневого матеріалу, засобів захисту рослин та мінеральних добрив. До проведення АТО прикладна дослідницька та селекційна діяльність здійснювалась на базі Луганського національного аграрного університету та інших наукових закладів, обладнання та матеріали яких залишились на території, непідконтрольній українській владі.

Окремим напрямком підвищення прибутковості сільського господарства регіону може стати започаткування нових, інноваційних видів діяльності для регіону: переробка відходів сільського господарства (соломи) для виробництва паливних брикетів та вирощування енергетичних рослин.

Особливістю області є наявність в Міловському і Біловодському районах 4 кінних заводів : Лимарівський кінний завод № 61, Деркульський кінний завод № 63, Новоолександрівський кінний завод № 64, Стрілецький кінний завод № 60, що належать ДП «Конярство України». В господарствах вирощують коней племінних порід (чистокровна верхова, українська верхова, орловська рисиста, російська рисиста та новоолександрівська ваговозна).

Ключовими завданнями з реалізації даної цілі є:

- формування та розвиток інфраструктури дорадництва на обласному та районному рівнях з представництвами у сільських (селищних) радах, здійснення заходів щодо підвищення ефективності функціонування дорадчих служб;
- створення нових та відновлення роботи вже існуючих інкубаторних станції з усіх видів сільськогосподарської птиці (Новоайдарському, Сватівському, Станично-Луганському районах);
- створення міжрайонних племінних станції по штучному заплідненню сільськогосподарських тварин (великої рогатої худоби, свиней);
- створення міжрайонних насінневих лабораторій з контролю за якістю насінневого матеріалу сільськогосподарських культур (Сватівський, Троїцький, Біловодський, Кременський райони);
- моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення з метою збору, аналізу і опрацювання інформації про якісний стан ґрунтів (відновлення діяльності Луганської філії Державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»);
- сприяння формуванню кооперативних каналів збуту сільськогосподарської продукції, стимулювати процес створення та функціонування обслуговуючих кооперативів та інших об'єднань;

⁴⁷Землі Луганської області переважно чорноземи, мають підвищений (3,1-4,0) та високий вміст гумусу (>4), відносяться до середньолужних (7,6-8,0) та сильнолужних (>8) ґрунтів. За результатами агрохімічного обстеження ґрунтів (2010 рік) було обстежено 810 тис. га, з них 81% - сильно та середньо лужні, найвищий показник серед всіх областей України (середньозважений рНсол 8,0, по Україні – 6,5, по степній зоні – 7,0).

- сприяння розвитку мікробізнесу та переробки сільськогосподарської продукції;
- відкриття регіонального оптового ринку збуту сільськогосподарської продукції.

3.1.4. Підтримка самозайнятості населення та розвиток малого бізнесу

Особливу роль в місцевому економічному розвитку належить підприємствам малого та мікро -бізнесу, які не тільки забезпечують робочими місцями місцеве населення, а й можуть оперативнo відреагувати на появу нових ніш (ринків) в регіоні, наситити місцевий ринок якісною та доступною продукцією та послугами.

За рівнем підприємницької активності Луганська область суттєво відстає від інших регіонів України: в розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення в області налічується лише 108,3 суб'єктів малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва)⁴⁸, так як в інших регіонах цей показник досягає 776,8 од (в м. Київ) та 607,2 од (в Харківській області).

Для підтримки малого підприємництва та самозайнятості населення, важливо мати доступ не тільки до фінансових ресурсів для започаткування та розвитку власної справи, а й здійснювати супроводження підприємців на різних етапах їх становлення.

Важливу роль в становленні та розвитку малого та мікробізнесу належить місцевим бізнес-асоціаціям, які можуть виступати як замовниками та провайдерами фахових освітніх та консультаційних послуг для своїх членів, так і своєчасно реагувати на зміни місцевих умов ведення бізнесу та брати участь в регуляторній діяльності.

Реалізація заходів буде відбуватись також в рамках реалізації регіональної цільової програми «Залучення інвестицій, розвитку, підтримки малого та середнього підприємництва в Луганській області на 2016-2017 роки», затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації - керівника обласної військово-цивільної адміністрації № 84 від 01 березня 2016 року

3.2. Створення екологічно безпечного середовища

Посилена увага до охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності є головними умовами сталого економічного та соціального розвитку.

⁴⁸Найгірший показник серед всіх регіонів України. Дані моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів у 2015 році.

Постійний розвиток виробничої діяльності, виникнення нових виробництв та матеріалів, більшість з яких в процесі свого функціонування та після його завершення, є джерелами забруднення навколишнього середовища змушує змінювати точку зору щодо подальшого економічного розвитку і технічного прогресу та оцінювати їх з урахуванням екологічних пріоритетів, наявності екологічних ризиків та стану екологічної безпеки.

Необхідно впроваджувати інтегрований підхід до управління природними ресурсами, їх невиснажливого використання й охорону від вичерпання і забруднення, формування екологічно безпечних умов для життя і здоров'я населення, а також моніторинг за змінами природних і антропогенних процесів у природно-територіальних комплексах.

3.2.1. Розробка та впровадження ефективної системи поводження з відходами

Одним з найбільш значних факторів забруднення довкілля області залишаються відходи. Інтенсивна виробнича діяльність промислових підприємств сприяє утворенню та накопиченню значних об'ємів техногенних відходів, що негативно впливає на екологічний стан території.

Станом на 01.01.2015 в спеціально відведених місцях (полігонах, комплексах, спорудах тощо) та на території підприємств області накопичилось 172097,4 тис. т відходів, з яких відходи 1 класу небезпеки складають 13,8 тис. т, 2 класу – 63,8 тис. т, 3 класу – 783,4 тис. т, 4 класу – 171236,4 тис. т.

Як і раніше, найбільш екологічно-небезпечним об'єктом області є полігон для видалення твердих промислових відходів хімічних підприємств Лисичано-Рубіжанського регіону, розташований у Попаснянському районі поблизу с. Фугарівки.

Проблема утилізації, видалення відходів побутового походження є особливо гострою, незважаючи на заходи, які постійно впроваджуються в містах і селищах області. На території області тверді побутові відходи (далі – ТПВ) захороняються спеціалізованими підприємствами на 36 полігонах із загальною площею майже 102,983 га. Такий підхід є недоцільним та призводить до нераціонального використання земельних ресурсів області.

Переважає більшість полігонів працює в режимі перевантаження, тобто з порушенням проектних показників щодо обсягів накопичення відходів, і потребує значних коштів на їх реконструкцію та технічне переоснащення. При цьому потужність багатьох полігонів недостатня для промислового сортування і перероблення відходів. У селищах та селах, де спеціалізовані підприємства по збиранню та перевезенню ТПВ відсутні, побутові відходи розміщуються на несанкціонованих звалищах. ТПВ складаються у природних рельєфних утвореннях: балках, ярах, долинах річок. Це становить екологічну небезпеку,

оскільки стічні води, насичені забруднюючими речовинами, потрапляють у водні об'єкти.

Полігони та звалища для розміщення ТПВ є екологічно небезпечними об'єктами, на яких виділяється біогаз, що забруднює атмосферне повітря та фільтрат, що забруднює ґрунтові води. На більшості полігонів виявляються факти горіння побутових відходів, що є наслідком недотримання технології їх розміщення.

Крім того, побутові відходи містять ресурсоцінні компоненти і є потенційним енергетичним джерелом. При зростанні обсягів утворення ТПВ та відсутністю системи їх роздільного збирання практично не вирішується питання щодо вилучення з ТПВ ресурсоцінних компонентів та екологічно безпечного захоронення відходів. Однак, на сьогодні сміттєпереробних та сміттєспалювальних заводів на території області немає, усі побутові відходи видаляються на полігони (звалища)

Існуюча система санітарного очищення населених пунктів недосконала, її фрагментарність, роз'єднаність не забезпечує достатнього контролю за санітарним станом територій, а також збиранням, вивезенням, знешкодженням та захороненням побутових відходів.

Майже на усіх сміттєзвалищах області не проводиться розділення відходів, в результаті чого неможливо здійснити утилізацію близько 70 % скла, макулатури, жерсті та інших відходів. Тверді побутові відходи потенційно містять у собі папір, текстиль, чорні та кольорові метали, скло, поліетилен та інші цінні компоненти, повернення у господарський оборот хоча б частини яких, економічно та екологічно доцільно.

До найменш забруднених належать сільськогосподарські райони області, але для них існує інша небезпека – це наявність агрохімікатів та пестицидів, непридатних чи заборонених до застосування. Станом на 01.01.2016 на території області нараховується 36,5 т непридатних хімічних засобів захисту рослин в Попаснянському, Біловодському та Міловському районах. Для мінімізації їх негативного впливу необхідно впровадження заходів щодо їх екологічно безпечного видалення з території області для подальшого знешкодження, а також проведення інвентаризації з метою визначення шляхів їх подальшої рекуперації.

Ключовими завданнями в сфері поводження з відходами є:

- розробка та реалізація єдиної комплексної системи управління на території Луганської області у сфері поводження з відходами;
- зниження обсягу відходів, які направляються на захоронення, шляхом організації селективного збору як вторинної сировини та/або сортування;
- розвиток новітніх технологій переробки вторинної сировини;
- розвиток мережі підприємств, що здійснюють збір, переробку та знешкодження відходів;

- розробка схем санітарної очистки територій міст та районів області з урахуванням приведення нормативів утворення відходів у відповідність з їх фактичним утворенням;
- вирішення питань утилізації, зберігання або видалення, гальвановідходів, непридатних для використання ХЗЗР із забезпеченням зменшення їх негативного впливу на довкілля за рахунок дотримання екологічних та санітарно-гігієнічних норм;
- виховання екологічної культури населення та навчання безпечного поводження з відходами.

3.2.2. Охорона річок, зменшення забруднень поверхневих джерел води

Водні ресурси Луганської області за запасами відносяться до недостатньо забезпечених. Водозабезпеченість території і населення регіону загальними водними ресурсами в 1,65 рази і місцевими в 2 рази нижче, ніж у середньому по Україні.

Крім того, суттєву роль відіграє забруднення поверхневих вод, яке обумовлено скидами стічних вод підприємств промисловості, комунально-побутової сфери та поверхневого стоку із селітебних територій.

Суб'єкти господарювання області в основному використовують ресурсомісткі технології. Значні питомі витрати водоспоживання на одиницю продукції притаманні практично всім підприємствам області.

Скид забруднених стічних вод у поверхневі водні об'єкти в 2015 році на контрольованій державою території склав 82,11 млн. м³ (на 54 % більше, ніж у 2014 році), з яких забруднених - 72,21 млн. м³.

Найбільший обсяг забруднених зворотних вод скидається промисловими підприємствами та підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства. Основні причини – недостатні потужності і технічна зношеність багатьох очисних споруд, скидання в мережі міської каналізації виробничих стічних вод з великим вмістом нафтопродуктів, важких металів тощо.

Основне техногенне навантаження області практично сконцентровано в басейні Сіверського Донця, де розташовані полігони та накопичувачі промислових та побутових відходів. Безпосередньо в долині р. Сіверський Донець, де існує основне родовище підземних вод, розташовані накопичувачі промислових підприємств хімічної галузі. В районі розташування їх накопичувачів сформований осередок забруднення мінеральними солями, сполуками азоту та специфічними компонентами такими, як феноли, аміно- та нітропродукти, формальдегіди. Все це призвело до того, що сучасний екологічний стан басейну р. Сіверський Донець не можна вважати задовільним. Також за останні роки відмічається постійне зниження водності Сіверського Донця.

Велику шкоду річкам області наносить комунальне господарство. Тільки 8% стоків можна вважати очищеними.

Забруднення річок суттєво погіршує якість підземних вод, що є основними джерелами водопостачання населення та промисловості області. За станом хімічного і бактеріального забруднення вода в них класифікується як забруднена.

Об'єм забору води з природних водних об'єктів (поверхневі та підземні прісні водні ресурси) у 2015 році на контрольованій державою території склав 132,8 млн м³, у тому числі 23,6 % з поверхневих джерел (31,41 млн м³) та 76,4 % з підземних джерел (101,4 млн м³) водозабору.

Із запасів прісної води, що розвідані, стандарту ДСТУ «Питна вода» відповідають лише 14%.

Спостереження за станом підземних вод на централізованих водозаборах області свідчить про систематичне погіршення їх якості. Значний вплив на формування якості підземних вод здійснюють поверхневі води, зворотні води, зокрема, води шахтного водовідливу.

Значний вплив на підземні води здійснюють полігони. Відмічено забруднення підземних вод компонентами, які характерні для побутових відходів, а саме: мінеральними солями, сполуками азоту. Крім того, в зонах їх впливу також спостерігається забруднення нафтопродуктами та важкими металами і мікрокомпонентами.

3.2.3. Протиерозійний захист ґрунтів та відновлення деградованих земель

Сільськогосподарська освоєність області у 2015 році склала 76,08%, частка ріллі в загальній площі сільськогосподарських угідь становить 69,9%.

За даними Державного земельного кадастру, в області станом на 01.01.2015 враховано 2,123 тис. га порушених земель, з них 1,103 тис. га – відпрацьованих земель, які підлягають рекультивації.

Матеріали обстеження ґрунтів Луганської області свідчать, що значна частина ґрунтів малопридатна для сільськогосподарського використання по своєму генетичному походженню (ґрунти на пісках, піщаниках, сланцях та ін.), ознакам засолення, щєбнистості і заболочування. Тривале використання земель для сільськогосподарських потреб без належних агротехнічних заходів призвело до фізико-хімічної деградації ґрунтів, тому що з інтенсивними ерозійними процесами спостерігається комплекс таких негативних факторів, як зниження вмісту гумусу, поживних речовин та інше.

З інтенсивними ерозійними процесами спостерігається комплекс деградаційних факторів, таких як: зниження вмісту гумусу та азоту, декальцинація, забруднення хімічними речовинами. За результатами обстежень ґрунтів Луганської області, потерпають від дефляційних процесів 85%

сільгоспугідь, рілля – 98,8%, піддані водній ерозії 63,6% сільгоспугідь, з них рілля 69,9%. Площа солонцюватих земель займає 75,7 тис. га або 4% від сільгоспугідь, рілля – 41,2 тис. га або 3,2%.

Під впливом різноманітних антропогенних факторів, одними з яких є забруднення і засмічення відходами та викидами у атмосферне повітря неочищених речовин підприємствами різних галузей промисловості настає псування земель.

Землі правобережжя області забруднюють підприємства вугільної промисловості. Породні відвали, які негативно впливають на навколишнє середовище навколо них, займають значні площі. Внаслідок несанкціонованого видобування корисних копалин відкритим способом відбувається порушення поверхневого шару ґрунту.

3.2.4. Розвиток природо-заповідного фонду та лісового господарства

Розвиток природно-заповідного фонду є одним з пріоритетних напрямів природоохоронної роботи із збереження унікальних і типових природних ландшафтів, створення умов для відновлення видової різноманітності флори і фауни.

Законом України "Про основні засади державної екологічної політики України на період до 2020 року" передбачено довести площу заповідних територій країни до 2017 року до 11 %, до 2020 року – до 20%. Для Луганської області показник оптимальної кількості територій, що охороняються, повинен становити не менше 5 %, як це передбачено Регіональною цільовою програмою розвитку екологічної мережі області на 2010-2020 роки. Відношення площі природно-заповідного фонду до площі Луганської області на цей час складає 3,97 %.

Основним напрямком діяльності в галузі збереження біорізноманіття є оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Природно-заповідний фонд Луганської області нараховує 194 території та об'єкти природно заповідного фонду загальною площею 93427,8162 га, з них 8 територій та об'єктів загальнодержавного значення площею 13731,0164 га та 183 території та об'єкти місцевого значення площею 79651,5598 га.

На даний час на території, яка контролюється українською владою, розташовано 126 (66 %) територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення загальною площею 74597,7272 га (80 %), в тому числі 6 територій та об'єктів загальнодержавного значення площею 13057,5164 (95 %) га та 120 територій та об'єктів місцевого значення площею 61540,2108га (66 %).

На території, яка тимчасово не контролюється української владою, розташовано 64 території та об'єкти природно-заповідного фонду

загальнодержавного та місцевого значення загальною площею 18665,8599 га, в тому числі:

місцевого значення - 63 території та об'єкти площею 17992,3599 га;

загальнодержавного значення - парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Гостра могила» (м. Луганськ) площею 96,0 га, філія Луганського природного заповідника «Провальський степ» (Свердловський район) загальною площею 587,5 га.

Щодо питання охорони рослинного і тваринного світу, то суттєвим недоліком в його організації є низький рівень вивчення його стану, відсутність об'єктивних даних про чисельність переважної більшості видів флори і фауни.

Природні ландшафти та ресурси Луганщини перебувають під значним техногенним та антропогенним навантаженням. Кліматичні умови степової зони створюють ризики для відтворення та розведення лісів, їх збереження.

В цих умовах питання збереження біологічного різноманіття набуває стратегічного значення для забезпечення екологічної безпеки. Тому державна політика в галузі збереження рослинних ресурсів направлена на відтворення лісів - як основного природного чинника стабільного існування довкілля і збереження територій зайнятих природною рослинністю – степів, площі та видова різноманітність яких з року в рік зменшуються в результаті дії антропогенних факторів.

На території області зростає 1838 видів рослин, які відносяться до 629 родів і 141 родини. До Червоної Книги України занесені 129 видів переважно степової флори.

Істотним недоліком в організації охорони тваринного світу є низький рівень вивчення його стану і відсутність об'єктивних даних про чисельність переважної більшості немисливських видів тварин. В області на даний час здійснюється облік тільки тих видів, які відносяться до об'єктів полювання.

Фауна Луганської області відрізняється розмаїтим видовим складом. На території області зустрічається один вид круглоротих, 48 видів риби, 9 видів земноводних, 12 видів плазунів, 281 вид птахів та 77 видів ссавців.

3.2.5 Відновлення системи екологічного моніторингу

Державна система моніторингу довкілля направлена на запобігання негативним змінам стану довкілля, дотримання вимог екологічної безпеки та контроль за забрудненням підземних вод на території області.

Метою функціонування системи моніторингу довкілля (далі - СМД) є впровадження державної стратегії і плану дій на обласному рівні, підвищення рівня виконання її основних функцій, що спрямовані на забезпечення потреб органів державного управління, місцевого самоврядування і громадськості в

оперативній і достовірній інформації про стан навколишнього природного середовища Луганської області.

Для цього необхідно створити єдине нормативно-методичне забезпечення щодо контролю за якістю складових довкілля та узгодити відомчу взаємодію в галузі ведення екологічного моніторингу, шляхом створення центру акумуляції таких даних.

ЦІЛЬ 4. ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЯ ТА ПОБУДОВА МИРУ

4.1. Створення безпечних умов для проживання та пересування територією

Незавершеність і недостатнє облаштування державного кордону залишається однією з потенційних загроз національним інтересам і національній безпеці країни. Тому на національному рівні були прийняті розпорядження щодо демаркації державного кордону з Російською Федерацією в односторонньому порядку⁴⁹ та встановлення відповідних інженерних споруд та фортифікаційних укріплень в Харківській, Сумській та Чернігівській областях. В Луганській області інженерно-технічні роботи плануються виконати впродовж 2016-2018 років⁵⁰.

За масштабами розвитку техногенної сфери, насиченістю техногенно небезпечними підприємствами Луганська область посідає одне з перших місць в Україні, а за основними видами небезпеки по регіонах, з урахуванням щільності населення, вона входить до числа регіонів з критичним рівнем небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Станом на 01.01.2016 на території області розташовано 542 потенційно небезпечних об'єкта, з них 35 – хімічно небезпечні⁵¹, на більшості потенційно небезпечних об'єктах зношеність технічного обладнання та устаткування перевищує 85 %. До зони можливого хімічного забруднення може потрапити понад 240 тис. осіб. Для оповіщення та інформування населення області про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій в області використовується автоматизована система централізованого оповіщення, яку введено в експлуатацію в області ще у 1987 році, модернізація якої можлива лише при відповідних змінах на національному рівні – розробці та прийнятті нової системи та схем оповіщення по всіх регіонах України.

Загрозу здоров'ю та життю цивільного населення становлять міни та невибухнувші боєприпаси, які залишились вздовж всієї лінії розмежування. В весняно-літній період під час літніх канікул та сезонних сільськогосподарських робіт, а також на період закриття офіційного КВПП, значно підвищується ризик нещасних випадків серед цивільного населення. Процес розмінування територій розпочнеться після висновків технічної місії ООН щодо масштабів загроз, пов'язаних з мінно-вибуховими пристроями та оцінки потреб у протимінній діяльності⁵². Однак до повного розмінування території важливо

⁴⁹Розпорядження КМУ «Про позначення на місцевості українсько-російського державного кордону»; Концепція державної цільової правоохоронної програми «Облаштування та реконструкція державного кордону» на період до 2020 року.

⁵⁰проект «Стіна»

⁵¹зберігається або використовується у виробничій діяльності понад 20 видів небезпечних хімічних речовин загальною вагою 34 тис. тонн

⁵²Технічна місія ООН, до складу якої ввійшли технічні експерти Програми розвитку ООН (ПРООН), Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та Служби ООН з розмінування (ЮНМАС), працювала в Луганській та Донецькій областях впродовж 23 січня -5 лютого 2016 р.

проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу серед місцевого населення щодо мінної небезпеки, а також модернізувати програми з громадської безпеки (в т.ч. надання первинної медичної допомоги), які використовуються в закладах освіти та на підприємствах області.

Відповідно до міжнародних домовленостей та міжнародного гуманітарного права мешканці Луганської області мають бути забезпечені безпечним та доступним переміщенням з непідконтрольною територією. В Луганській області відкритий пішохідний пункт перетину в смт. Станиця-Луганська, ще один планується відкрити в м. Золоте Попаснянського району⁵³. Через низьку пропускну спроможність⁵⁴ та в залежності від графіку роботи пункту та дня тижня, люди різного віку та різними фізичними вадами вимушені перебувати у чергах до 5 годин (а в разі порушення тиші набагато довше, навіть залишатись на ніч).

КПВВ не облаштовані засобами для комфортного перетину: не має сонцезахисних споруд, біотуалетів, постійних медичних пунктів, безкоштовної питної води. З метою забезпечення доступності надання інформації та зменшення кількості конфліктних ситуацій як з військовими в пунктах перетину, так і в установах соціального захисту, необхідно відкривати інформаційно-консультаційні бюро та залучати місцевих експертів (правозахисників, медіаторів) до урегулювання конфліктів альтернативним способом.

Ключовими завданнями в рамках реалізації даної цілі є:

- розмінування територій;
- розробка механізму щодо відшкодування збитків та процедур викупу (відчуженню) земельних ділянок, які зайняті під фортифікаційними спорудами та будуть використані для облаштування державного кордону та військових містечок⁵⁵;
- облаштування пунктів перетину умовами для комфортного проходження⁵⁶;
- оновлення спеціальної техніки та обладнання для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, а також засобів радіозв'язку;
- проведення інформаційних заходів щодо мінної небезпеки особливо в районах, які знаходяться вдовж лінії розмежування.

4.2. Розвиток регіональних ЗМІ та забезпечення інформаційної безпеки

⁵³ КПВВ «Золоте» станом на 25.05.2016 відкрите не було.

⁵⁴ Пропускна здатність пішохідного пункту перетину «Станиця Луганська» – 5,0 тис. осіб на добу. КПВВ «Золоте» розраховано на 1,500 тис. автомобілів за добу (дані потребують уточнення)

⁵⁵ Вдвозж державного кордону в 50 метровій зоні від лінії кордону підлягають обміну або викупу (відчуженню) 1272 земельних ділянок приватної власності, площею 7606,8 га. Під фортифікаційними спорудами вже зайняті 143 земельні ділянки площею 715, 55 га, у тому числі 121 ділянка приватної власності площею 405,0924 га.

⁵⁶ Біотуалети, магазини/автомати з гарячими напоями та водою, місця для відпочинку влітку (з захисними тентами від сонця), надання послуг з підвозу пального, медичний пункт, мобільні банкомати тощо

Через збройний конфлікт, який було розпочато в області у 2014 році, інформаційний простір області було майже повністю зруйновано: призупинена робота 3-х обласних телеканалів (ЛОТ, ЛКТ, ІРТА) та випуск усіх обласних газет, перестали працювати декілька крупних інформаційних інтернет-сайтів.

На сьогодні лише телеканал ЛОТ та радіо ПУЛЬС (Філія НТКУ «Луганська регіональна дирекція») здійснюють трансляцію своїх програм на усю підконтрольну Україні територію Луганської області а також, чи не єдині, на окремі регіони її окупованої частини.

Відновлення українського телерадіомовлення в регіоні, розвиток регіональних ЗМІ та інформаційного середовища, а також проведення інформаційних кампаній з формування толерантного та антидискримінаційного відношення відіграє ключову роль в забезпеченні інформаційної безпеки та налагодженні діалогу, порозуміння та соціальної згуртованості в суспільстві.

4.3. Забезпечення верховенства права та захисту прав людини

Збройний конфлікт на сході України, окрім пошкодження об'єктів інфраструктури та погіршення загального економічного становища регіону, призвів до масових порушень прав людини, особливо тих, які були вимушені покинути свої домівки із-за загрози своєму життю та життю своїх близьких.

Найбільш поширені порушення знаходяться в сфері забезпечення соціально-економічних прав (в т.ч. відновлення документів ВПО, отримання компенсацій за зруйноване та пошкоджене майно, незаконні звільнення, повернення заборгованості по заробітній платі, повернення депозитів в фінансових установах, які були розташовані на непідконтрольній території тощо), а також в порушенні людської гідності, права на свободу та особисту недоторканість (що проявляється у вигляді неправомірних затримань, гендерного насилля, психологічного тиску та жорстокому поводженні, включення до закритих баз даних)⁵⁷. Особливу увагу необхідно приділяти захисту прав дітей, забезпечення їх прав на отримання освіти та психологічної допомоги для адаптації у новому середовищі.

На фоні військового конфлікту в регіоні також порушуються права населення на гідну оплату праці⁵⁸ та майнові права суб'єктів господарювання⁵⁹. Вирішення всіх цих проблем лежить тільки у правовому просторі – через залучення місцевих правозахисних організацій до вирішення спірних питань, активізації правозахисного руху та масову правову освіту серед військового та

⁵⁷ Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні за період 16 листопада 2015-15 лютого 2016р. Управління Верховного комісара ООН з прав людини.

⁵⁸ заборгованість по заробітній платі станом на 01.01.2016 склала 506,8 млн. грн.

⁵⁹ 27 сільгоспприємств зазнали збитків у сумі 35,8 млн грн., з яких руйнування споруд та приміщень сільгосппризначення – 14,7 млн грн., загибель худоби – 0,7 млн грн., знищення сільгосптехніки – 2,4 млн грн. та збитки внаслідок неможливості збору врожаю – 18,0 млн грн.

цивільного населення щодо основ прав людини та міжнародного гуманітарного права (в т.ч. на виконання Плану дій з реалізації національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року⁶⁰).

В рамках реалізації даної цілі ключовими завданнями в є:

- створення зведеного реєстру зруйнованого та пошкодженого житла в Новоайдарському, Станично-Луганському та Попаснянському районах⁶¹;
- компенсація витрат на проведення експертизи вартості пошкоджених і зруйнованих будівель та складання дефектного акту;
- формування та ведення реєстру заборгованості з виплати заробітної плати, пенсій та інших соціальних виплат;
- організація роботи консультаційних бюро з захисту прав людини або осередків із правозахисного руху;
- розробка пропозицій до діючого законодавства щодо захисту прав людини на основі виявлених порушень в містах та районах області;
- підготовка місцевих фахівців з альтернативного вирішення конфліктів (медіаторів);
- проведення заходів із правової освіти серед військового та цивільного населення щодо основ прав людини та міжнародного гуманітарного права.

4.4. Забезпечення суспільного діалогу та підвищення соціальної згуртованості

Наслідки внутрішнього переміщення найбільш чутливо проявляються на рівні громад і область вимушено стикається із новими викликами щодо власної соціальної згуртованості. Очевидно, що задля досягнення належного рівня єдності та солідарності в умовах активних та динамічних міграційних процесів місцеві мешканці і ВПО мають проявляти взаємоповагу та порозуміння, незалежно від того, як швидко розрішиться конфлікт на сході України та, відповідно, наскільки тривалим у часі буде вимушене переміщення. Тобто, місцеві мають розуміти, що ВПО є рівноправними громадянами нашої країни, які в силу певних обставин в даний час проживають на одній з ними території, а ВПО повинні ставитись до приймаючої громади дбайливо, як до рідного дому, а не як до тимчасового місця перебування.

Досягнення належного рівня порозуміння та соціальної єдності в умовах внутрішніх міграційних процесів є нелегким завданням внаслідок наявності

⁶⁰ План дій затверджено розпорядженням КМУ № 1393-р від 23 листопада 2015 р.
<http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248740679>

⁶¹ завдання буде реалізоване після прийняття постанови «Порядок надання грошової допомоги та відшкодування шкоди особам, які постраждали під час проведення антитерористичної операції у Донецькій та Луганській областях». Станом на 01.01.2016 постанова не прийнята, при Мін.регіон. створена робоча група щодо розробки механізму надання допомоги

різних світоглядів та цінностей, що додатково ускладнюється ще й розбіжностями у сприйнятті триваючих процесів у різних поколіннях, а також особливостями життя в міському та сільському середовищі та зростаючим економічним розшаруванням суспільства. Негативної динаміки вказаним процесам додає загальне скорочення реальних доходів населення та постійне зростання обсягів навантаження негативною інформацією з боку засобів масової інформації, що в окремих випадках призводить до проявів нетерпимості, дискримінації та, навіть, насильства.

Ефективними засобами порозуміння та згуртованості, як показала практика необхідна організації спільних дій та реалізації проектів за різною тематикою. У налагодженні діалогу також важливу роль відіграє наявність умов для проведення спільних зустрічей – місць з відкритим простором та можливістю неформального спілкування, якими можуть виступати як громадські зони відпочинку, культурні та освітні центри, як у традиційному, так і більш сучасному форматах - «hub» та «коворкінг центри».

4.5. Посилення спроможності громад до інтеграції ВПО

Наявність в межах області територій підконтрольних, та непідконтрольних українській владі, призвело до масових міграційних процесів та появі нової соціальної групи «внутрішньо переміщені особи» (ВПО). Користуючись своїм правом на вільний вибір місця проживання всередині країни, ВПО загострили системні проблеми, які вже були в приймаючих громадах, особливо в сфері доступності житла:

- вартість оренди житла в обласних центрах у власників приватного житла була вища за середньообласний рівень заробітної плати (як у 2013 році до масового переселення людей з тимчасово окупованих територій, так і у 2015 році вартість оренди житла збільшилась на 10-30%).
- майже відсутній житловий фонд соціального призначення: станом на 01.01.2015 в Україні нараховувалось 3 042 гуртожитків, з яких 51,8% було надано дозвіл на приватизацію⁶², а на квартирному обліку стояло 657,0 тис. сімей та однаків і лише 3 тис. одержали житло протягом року⁶³;
- обмежені можливості пільгового житлового кредитування: в період з 1998 по 2015 роки скористались державними житловими програмами змогли лише 41,326 тис. сімей (з яких 52% сімей отримали пільгові

⁶²в Луганській області був 71 гуртожиток, з яких 43 було надано дозвіл на приватизацію у 2015 році;

⁶³Статистичні дані «Житловий фонд України». <http://www.ukrstat.gov.ua/>

кредити в рамках державної програми підтримки індивідуального житлового будівництва на селі «Власний дім» у 2011-2015 роках)⁶⁴.

- вільне житло, яке є в сільській місцевості, знаходиться в віддалених районах, без зручного транспортного сполучення та не підключено до інженерних мереж (газових та водопровідних).

Особливістю статусу ВПО є те, що він має тимчасовий характер – поки не будуть створені умови для безпечного повернення до місця постійного проживання або переселення в будь-яку іншу частину країни. На цей період за ВПО залишається право власності на майно, яке було залишено до переміщення, а в разі неможливості повернення такого майна їх власникам, має забезпечуватися надання належної компенсації або справедливого відшкодування в іншій формі.

Тому важливим питанням для підтримки соціальної стабільності та згуртованості в регіоні є поліпшення соціальної, житлової та побутової інфраструктури в приймаючих громадах, щоб і місцеві мешканці і новоприбулі могли отримувати соціально – важливі послуги в рівних обсягах та належної якості.

Питання реконструкції/переобладнання об'єктів незавершеного будівництва під житло, а також будівництва нових житлових будинків мають вирішуватись в рамках реалізації «Регіональної цільової програми зі створення та розвитку фонду соціального житла в Луганській області на 2016-2020 роки», та після розробки та затвердження нового генерального плану забудови Луганської області (в т.ч. виділення ділянок для житлового будівництва).

4.6. Збереження та поширення історичного та культурного надбання Луганщини

Луганщина - область із визначними культурними та історичними традиціями.

Реалізація державної політики в галузі культури регіону здійснюється 691 закладом культури, серед яких: 338 публічних бібліотек; 297 клубних установ; 29 шкіл естетичного виховання; 14 музеїв; 4 кінотеатри та 3 парки, 2 обласні театри; 2 обласні методичні центри; філармонія та обласне музичне училище.

Одним з головних завдань сьогодення є вжиття заходів щодо консолідації суспільства та зміцнення української державності, виховання патріотизму, культивування української свідомості у жителів нашого регіону. Ситуація на Луганщині залишається досить складною. Наслідки програшу в інформаційній та ідеологічній війні на нашій території є серйозною перешкодою втіленню соціально значущих цінностей.

⁶⁴ Інформаційно-аналітична довідка реалізації житлових програм (підготовлена Міністерством регіонального розвитку, будівництва та ЖКХ, 2016 рік). <http://www.minregion.gov.ua/>

Ключовими завданнями в рамках реалізації даної цілі є:

- реалізація державної політики у сфері культури, охорони культурної спадщини, міжнаціональних відносин;
- сприяння консолідації й розвитку української нації;
- забезпечення прав національних меншин та права громадян на свободу світогляду і віросповідання;
- реалізація державної мовної політики;
- забезпечення вільного розвитку культурно-мистецьких процесів;
- забезпечення доступності всіх видів культурних послуг і культурної діяльності для кожного громадянина;
- координація та методичне керівництво у сфері клубної, музейної, бібліотечної діяльності та естетичного виховання дітей.

Головними меседжами розбудови культурного простору регіону є:

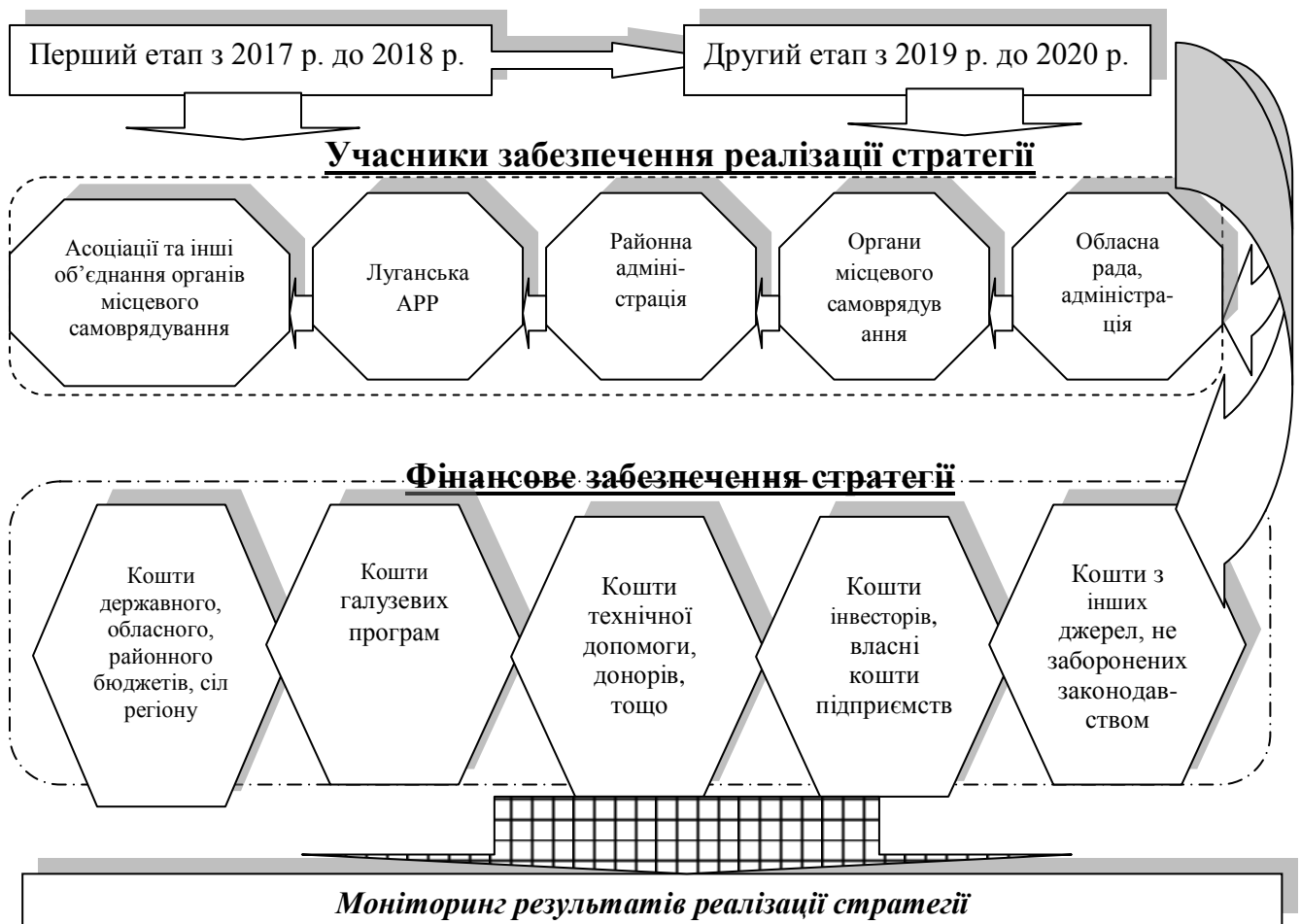
- культура – як ціннісний фундамент держави;
- культура – як всебічний розвиток;
- культура – як мотор соціального розвитку суспільства;
- культура – як економічний фактор розвитку країни.
- розбудова галузі із врахуванням сучасних процесів;
- зростання культурного рівня населення з питань сталого розвитку та створення умов для поліпшення морально – психологічного стану суспільства.

5. ЕТАПИ, МЕХАНІЗМИ, ІНСТИТУЦІЙНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ

Методика реалізації Стратегії передбачає визначення пріоритетів у досягненні її цілей. Важливим є здійснення Стратегії в рамках двох послідовних та взаємопов'язаних програмних циклів (етапів), включених у два Плани реалізації:

- Перший – 2017–2018 роки.
- Другий – 2019–2020 роки.

Реалізація Стратегії передбачається у відповідності до вимог щодо порядку розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку, встановленого Кабінетом Міністрів України. Окремі цілі та завдання Стратегії формулювалися з урахуванням очікуваних конституційних та законодавчих змін у частині організації публічної влади, адміністративно-територіального устрою, бюджетної децентралізації та нових форм державної підтримки регіонального розвитку. Їх реалізацію передбачається здійснювати у відповідності до змісту й часу внесення відповідних змін.

Малюнок. Механізм реалізації Стратегії розвитку Луганської області до 2020 року

Цілі та завдання Стратегії досягаються й реалізуються через конкретні проекти та заходи у відповідності до Плану реалізації проектів та виконання завдань, а також в рамках реалізації регіональних цільових програм. Планом визначаються також їх головні виконавці. Включені до Плану проекти та заходи враховуються при підготовці щорічних програм економічного та соціального розвитку регіонів й проектів місцевих бюджетів.

Кожні 2 роки, на основі моніторингу Стратегії, здійснюється оцінка необхідності уточнення чи перегляду окремих елементів Стратегії у світлі нових тенденцій і обставин, що можуть виникати, а також впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

Інституційне супроводження процесу реалізації стратегії буде здійснювати Луганська агенція регіонального розвитку Луганського регіону⁶⁵, до основних завдань якої відноситься:

- участь в розробці стратегічних документів з регіонального розвитку (в т.ч. «Плану заходів»);
- участь у розробці та реалізації проектів регіонального розвитку, здійснення їх супроводу в процесі отримання фінансування для їх реалізації;
- участь в розробці та реалізації регіональних цільових програм, програм соціально-економічного розвитку;
- залучення інвестиційних та кредитних ресурсів, міжнародної технічної допомоги на підтримку розвитку регіону;
- організація навчальних заходів з питань проектного менеджменту та діяльності міжнародних організацій в Україні (в т.ч. діяльності проектів розвитку та організацій з надання гуманітарної допомоги)
- організація заходів щодо вивчення та поширення кращого вітчизняного та міжнародного досвіду в сфері управління місцевим а регіональним розвитком, особливо в контексті реалізації національних реформ (реформи публічної влади, освітньої та медичної реформ, та реформ в сфері громадської безпеки);

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюватиметься за рахунок:

- Державного фонду регіонального розвитку;
- коштів галузевих (міжгалузевих) державних цільових програм та бюджетних програм центральних органів виконавчої влади, що спрямовуються на розвиток відповідної сфери у регіонах;
- субвенцій, інших трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам;
- коштів місцевих бюджетів;

⁶⁵ Яка буде створена відповідно до «Положення про агенцію регіонального розвитку», затв. постановою КМУ від 11 лютого 2016 р. № 258

- коштів міжнародної технічної допомоги, міжнародних фінансових організацій;
- коштів інвесторів, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Для комплексного вирішення актуальних проблем розвитку важлива координація та взаємодія між всіма зацікавленими сторонами - проектами розвитку, гуманітарними організаціями, обласними та місцевими органами влади, громадськими організаціями. Планування спільних дій буде відбуватись в рамках засідань «Обласної координаційної ради з питань реалізації в Луганській області проектів, програм та ініціатив Європейського Союзу, Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій»⁶⁶.

⁶⁶відповідно до розпорядження голови ОДА ОВЦА №298 від 26 травня 2016 р.

6. МОНИТОРИНГ ТА ОЦІНКА РЕАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ

Метою моніторингу Стратегії є забезпечення керівництва області повною, оперативною, достовірною легкою до інтерпретації інформацією про соціально-економічні процеси в суспільстві, необхідною для підготовки управлінських рішень щодо розвитку територій. Виходячи з вищевикладеного, моніторинг – це системний процес збору, аналізу та обробки показників, з вживанням сучасних інформаційно-комунікаційних систем і технологій, що дозволяє визначити інтегральні індикатори регіонального стану з метою виявлення відповідності існуючого стану економіки області стратегічно визначеному.

Основними завданнями моніторингу є: збір інформації, що відображає всі аспекти й особливості розвитку соціально-економічних процесів у регіоні; забезпечення цією інформацією органів управління, установ і організацій, населення регіонів; вдосконалення системи збору, зберігання і обробки даних шляхом впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних систем і технологій; всебічний аналіз і обробка отриманої інформації, вдосконалення системи регіональних статистичних показників, розробка системи приватних і інтегральних індикаторів економічного і соціального розвитку з метою проведення комплексної оцінки рівня соціально-економічного розвитку області; діагностика потенційних проблем, перш ніж вони стануть реальними, розробка рекомендацій щодо усунення негативних і підтримки позитивних тенденцій розвитку; розробка критеріїв і системи індикаторів, що характеризують депресивні території; розробка прогнозів розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

У рамках реалізації Стратегії та регіональних стратегій розвитку запроваджується моніторинг досягнення цілей шляхом порівняння фактично отриманих значень індикаторів з їх прогнозними значеннями, який проводиться щопівроку Мінрегіоном, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та місцевими держадміністраціями.

Оцінка досягнення цілей Стратегії проводиться за результатами виконання першого та другого етапів її реалізації Мінрегіоном та місцевими органами виконавчої влади через один рік після завершення відповідного етапу.

Порядок проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії визначається Кабінетом Міністрів України.

Моніторинг Стратегії проводиться на підставі показників Держкомстату, його територіальних органів, які подаються задля проведення моніторингу і оцінки реалізації регіональної стратегії.

Звіт про результати реалізації регіональної стратегії повинен містити:

- короткий опис заходів та вплив їх впровадження на область;

- інформацію про рівень виконання заходів порівняно з попередньо визначеними в плані очікуваними результатами;
 - дані про заплановані та фактичні обсяги і джерела фінансування заходів;
 - резюме з основних перешкод у виконанні певних заходів, які вживалися для їх подолання;
 - інформацію про зміни в показниках соціально-економічного розвитку.
- Для якісного проведення моніторингу та оцінки ефективності реалізації

Система оцінки ефективності реалізації Стратегії розвитку буде розроблена додатково відповідно до «Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 856 та з урахуванням методики оцінки рівня соціальної згуртованості (індекс SCORE).